

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

František Kousal

**Význam compliance programů z hlediska vyvinění
právnických osob v trestním řízení**

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Význam compliance programů z hlediska vyvinění právnických osob v trestním řízení* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26. 3. 2021

František Kousal

Poděkování:

Za konzultace při zpracování této práce, odborné vedení v oblasti trestního práva a možnost spolupráce srdečně děkuji JUDr. Lence Bradáčové, Ph.D. Za poskytnutí zázemí, podporu v nelehkých okamžicích a možnost věnování se studiu srdečně děkuji své rodině.

Osnova diplomové práce

1	Úvod	8
2	Teoreticko-právní vymezení trestní odpovědnosti právnických osob	10
2.1	Vstup TOPO do českého právního řádu	10
2.2	Modely trestní odpovědnosti právnických osob	11
2.3	Zásady TOPO	12
2.4	Působnost TOPO.....	13
2.4.1	Působnost časová.....	13
2.4.2	Působnost místní.....	13
2.4.3	Působnost osobní	14
2.4.4	Působnost věcná	15
2.5	Přičitatelnost trestného činu právnické osobě.....	15
2.5.1	Protiprávní čin	16
2.5.2	Jednání okruhu fyzických osob v ustanovení § 8 odst. 1 TOPO.....	16
2.5.3	Jednání v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby	19
2.5.4	Přičitatelnost trestného činu právnické osobě	20
2.5.5	Negativní podmínka trestnosti.....	21
3	Novela TOPO	23
3.1	Metodika Nejvyššího státního zastupitelství	24
3.2	Analýza § 8 odst. 5 TOPO	25
4	Compliance a Compliance programy	30
4.1	Teoretické vymezení Compliance programu	30
4.2	Zdroje východisek obsahu Compliance programu	31
4.2.1	Metodika Nejvyššího státního zastupitelství	31
4.2.2	Mezinárodní normy	35

4.2.3	Guidelines a zahraniční zákony	36
4.3	Obsah Compliance programu	38
5	Funkčnost a účinnost Compliance programu	45
5.1	Funkční schéma Compliance programu	45
5.2	Compliance officer a jeho úloha	46
5.3	Vyhodnocení Compliance programu	48
6	Závěr	51
7	Seznam použitých zdrojů	53
7.1	Články, monografie, učebnice, komentáře	53
7.2	Internetové zdroje	54
7.2.1	Statistické zdroje	57
7.3	Tuzemské právní předpisy	57
7.3.1	Zahraniční normy a mezinárodní smlouvy	58
7.3.2	Právní předpisy Evropské unie	58
7.4	Judikatura.....	59
7.4.1	Ústavní soud ČR.....	59
7.4.2	Nejvyšší soud.....	59
7.4.3	Ostatní.....	59
	Abstrakt a klíčová slova	61
	Abstract and key words	62
	Elektronická verze práce (CD)	63

Seznam použitých zkratek

CP	Compliance program
EBA	Evropský orgán pro bankovníctví
ESMA	Evropský orgán pro cenné papíry a trhy
FO	Fyzická osoba
GDPR	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES
ISO1	ISO 19600:2014 Compliance management - Guidelines
ISO2	ISO 37001:2016 Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use
LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
Metodika	Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce
Novela TOPO	Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
PO	Právnická osoba
Směrnice WB	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019P/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ZOK	Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

1 Úvod

Ač byl § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**TOPO**“) vložen do TOPO před více jak čtyřmi lety,¹ tak i po takovéto době neustále vyvolává otázky a diskuzi. Tato diskuze je mimo jiné velmi úzce spojena s tématem Compliance programů (dále jen „**CP**“) a činností compliance, kterými se budu v mé práci zabývat. Cílem mé diplomové práce je představení CP a jejich vlivu na vyvinění právnických osob (dále jen „**PO**“) v trestním řízení z pohledu § 8 odst. 5 TOPO, s důrazem na vymezení požadavků, které by měly tyto CP splňovat, aby PO při možnosti aplikace § 8 odst. 5 TOPO mohla o vyvinění s úspěchem usilovat. Zároveň svou práci koncipuji jako doporučení a základní návod pro management PO, které o zavedení CP uvažují, ať již obecně z důvodu předcházení trestné činnosti či možného vyvinění.

V první kapitole se věnuji teoreticko-právnímu vymezení trestní odpovědnosti PO, z důvodu základního přehledu v problematice trestní odpovědnosti PO. Pozornost je věnována zejména vstupu TOPO do českého právního řádu a přičitatelnosti trestného činu PO, kdy ač se již nejedná o problematiku novou, je vymezení si základních termínů, institutů a podmínek důležité z hlediska opory a orientace v následujících kapitolách.

V kapitole druhé představím zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „**Novela TOPO**“), která do TOPO mimo jiné vnesla § 8 odst. 5 TOPO, který z pohledu terminologie, neurčitosti a okolností přijetí vzbuzuje dodnes v akademické sféře diskuzi. Toto ustanovení zde také podrobně analyzuji z pohledu odborné literatury, judikatury a Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (dále jen „**Metodika**“). Na závěr také krátce představím samotnou Metodiku a její vývoj.

Třetí kapitola je plně věnována CP a compliance, zejména jejich definici a zdroji východisek při tvorbě a zavádění CP. Cílem je nastítnit podobu funkčního CP, který by z pohledu § 8 odst. 5 TOPO mohl vyhovět tzv. testu veškerého úsilí, který je v něm uveden. Ač je má práce z velké části prací teoretickou, tak tuto kapitolu koncipuji více praktickým směrem. Konkrétně poukazuji na materiály, normy a metodiky, ze kterých je možno vycházet při procesu tvorby CP, uvádím, jaké jsou dle mého názoru základní vnitřní předpisy tvořící jádro CP a minimální standard toho, co by měly tyto předpisy obsahovat a upravovat. Zároveň

¹ Novela TOPO nabyla platnosti 13. června 2016 a účinnosti 1. prosince 2016.

poukazují na důležité statistické údaje, které slouží ke srovnání s aktuálním stavem compliance a trestné činnosti PO v České republice.

V poslední, čtvrté kapitole se obdobně jako v kapitole třetí zaměřuji na praktickou oblast problematiky CP a compliance z pohledu požadavku vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno po PO požadovat a jehož naplnění je pro aplikaci vyvinění esenciální. Rozeberu zde základní schéma funkčnosti a účinnosti CP, funkci *Compliance officer* a postup vyhodnocení účinnosti a funkčnosti CP z hlediska Metodiky. Cílem kapitoly je syntéza informací z kapitol předcházejících, směřující k vyhodnocení CP.

Při vypracování této diplomové práce jsem využil širokou škálu vědeckých výkladů a metod, konkrétně výklad gramatický, historický, teleologický a logický a metodu deskriptivní, kompilace, analýzy, syntézy, komparace, indukce a dedukce. Z důvodu omezeného rozsahu jsem se v mé práci nemohl naplno věnovat všem oblastem a sporným otázkám, u kterých jsem to původně zamýšlel. Jako návrh pro možný budoucí výzkum tak uvádím oblast dokazování a důkazního břemena při aplikaci § 8 odst. 5 TOPO, které je dosud řešeno pouze v odborné literatuře a na úrovni evropské judikatury,² v české judikatuře je pouze zmínka o tomto problému a možných řešeních.³ Další oblastí je nepochybně zajímavé téma *white collar crimes*,⁴ popřípadě mezinárodní komparace institutu vyvinění PO v trestním řízení s obdobnými instituty v jiných právních jurisdikcích. Práce vychází z právního stavu k 23. 3. 2021.

² Rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1993, ve věci Funke proti Francii a rozsudek SDEU ze dne 18. 10. 1989, ve věci Orkem proti Komisi.

³ Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 24. 5. 2018, sp. zn. 11 To 143/2018.

⁴ Kriminalita bílých límečků.

2 Teoreticko-právní vymezení trestní odpovědnosti právnických osob

Okruh problémů trestní odpovědnosti PO, konkrétně vyvinění PO a CP je velmi komplikovaný a komplexní, jak z pohledu neurčitosti některých zákonných pojmů, využití mezinárodních norem nebo problematičnosti TOPO samotného. Je proto nutné, dříve než se začneme zabývat samotnou problematikou vyvinění a CP, vymezit si alespoň základní teoretická východiska trestní odpovědnosti PO v českém právním řádu. Konkrétně je nutné stručně představit vstup TOPO do českého právního řádu, modely trestní odpovědnosti PO, působnost TOPO a konstrukci přičitatelnosti trestného činu PO.

2.1 Vstup TOPO do českého právního řádu

TOPO byl do českého právního řádu přijat v roce 2011, jakožto speciální a vedlejší zákon k TZ, tudíž pokud nestanoví TOPO jinak, bude užito zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“) jakožto zákonu obecného. Vyplývá tak z § 1 odst. 2 TOPO, kde je subsidiarita TZ stanovena. Do té doby české trestní právo vycházelo ze zásady, že trestní odpovědnost může být dána pouze u fyzických osob (dále jen „FO“), stejně tak toto pojetí individuální trestní odpovědnosti zastávala česká trestněprávní věda.⁵ Ani samotný TZ nepočítal se zavedením trestní odpovědnosti jiné než FO.⁶ Ovšem s rostoucí ekonomickou silou PO, povinnosti České republiky dostát mezinárodním závazkům a značné nedokonalosti správního trestání PO byl po zdlouhavých legislativních peripetiích⁷ TOPO přijat a vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 22. 12. 2011.

Ač byla otázka trestní odpovědnosti PO dlouho debatována již před samotným přijetím zákona, tak i přesto TOPO vzbudil řadu námitek a argumentů. Pozitivní zejména ve směru připojení české legislativy k legislativám evropských států z pohledu trestněprávní odpovědnosti PO, vyhovění mezinárodním závazkům a doporučením,⁸ nutnosti efektivního

⁵ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 1.

⁶ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 410/0, V. volební období, 2006 – 2010, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu trestního zákoníku* [online]. psp.cz, 25. únor 2008 [cit. 24. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>>. s. 197.

⁷ Blíže viz MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 1.

⁸ Zejména Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, vyhlášená sdělením MZV pod č. 25/2000 Sb.m.s., Mezinárodní úmluva o korupci, vyhlášená sdělením MZV pod č. 70/2002 Sb.m.s. a mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, vyhlášená sdělením MZV pod č. 18/2006 Sb.m.s. a další.

prosazování práva a reakci na stále se zvyšující ekonomickou sílu PO, ve spojitosti s rizikem narušení hospodářské soutěže, životního prostředí a dalších důležitých oblastí ekonomicko-právního dění.⁹ Argumenty proti zavedení trestní odpovědnosti PO byly, jak čistě teoreticko-právního, tak praktického charakteru. Mezi teoreticko-právní argumenty můžeme uvést například argument, že PO sama trestný čin nepáchá a ani páchat nemůže, neboť PO je právním konstruktem, fikcí, nemající vlastní vůli.¹⁰ S ohledem na volbu modelu pravé trestní odpovědnosti PO je česká trestněprávní úprava PO kritizována za svůj rozpor se Savignioho teorií fikce, která říká, že přirozenou osobou je pouze FO, PO existuje pouze na základě zákonné personifikace. Česká úprava PO však z teorie fikce vychází, jak například uvádí Muzikář a Bodečková: „Česká právní úprava vychází již tradičně z teorie fikce, byť se nejedná o její čistou, původní podobu.“¹¹ Mezi praktické argumenty jsou uváděny například přetíženost českého soudnictví, neúčelnost trestních sankcí u PO, které jsou založeny ryze k páchání trestné činnosti (*empty shells*) a dále například možná nespravedlivost z pohledu kolektivní viny v případě, že bude PO potrestána. Pokud se tak stane, tak tento trest dopadne s velkou pravděpodobností i na ty, kteří se na trestné činnosti nepodíleli, zejména na řadové zaměstnance.¹²

2.2 Modely trestní odpovědnosti právnických osob

Při přijímání TOPO bylo nutné vyřešit otázku, jakým modelem trestní odpovědnosti PO se bude zákon řídit. Česká republika se vydala cestou tzv. pravé trestní odpovědnosti, na základě které stojí i trestněprávní odpovědnost PO Polské, Slovenské a Rakouské republiky. Hlavním znakem pravé trestní odpovědnosti je, že PO může být uznána vinnou, i když se nepodaří prokázat spáchání trestného činu konkrétní FO v rámci PO, ač je zjevné, že ke spáchání trestného činu došlo a byl spáchán v rámci PO, jejím jménem nebo v její prospěch. O orientaci zákonodárce na pravou trestní odpovědnost jednoznačně svědčí § 8 odst. 3 TOPO. Toto ustanovení umožňuje vyvodit trestní odpovědnost PO i v případě, kdy se nepodaří zjistit, která konkrétní osoba jednala jménem, v zájmu či v rámci činnosti PO, jak je uvedeno v § 8

⁹ Podrobněji JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 366.

¹⁰ MUSIL, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 1. a také ČEP, David. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). *Právní rozhledy*, 2016, č. 15-16, s. 531 - 540.

¹¹ MUZIKÁŘ, Martin, BODEČKOVÁ, Jana. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 67.

¹² JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 366.

odst. 1 a 2 TOPO.¹³ Jedná se zároveň o hlavní důvod, proč byl model pravé trestní odpovědnosti zákonodárcem zvolen.¹⁴

Druhým modelem trestní odpovědnosti, který je využíván například v sousední Spolkové republice Německo, je tzv. odpovědnost administrativněprávní. Jedná se o přístup, ve kterém jsou správní orgány vybaveny obdobnými pravomocemi jako orgány činné v soudním řízení a sankce, které lze PO uložit, jsou upraveny v předpisu správního práva, konkrétně v přestupkovém zákoně. Tento model byl zvažován před přijetím TOPO i u nás, ovšem z pohledu nedostatku skutkových podstat přestupků, pochybnosti o ústavnosti řízení z pohledu čl. 90 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“), ztížení či úplného neumožnění mezinárodní spolupráce v řízeních vedených vůči PO a mnoho dalších,¹⁵ bylo od tohoto modelu upuštěno.

Jako třetí model trestní odpovědnosti PO je model nepravé trestní odpovědnosti, která byla jako forma trestní odpovědnosti PO dříve zvolena ve Španělském království a nyní je přítomna v trestním řádu Švédského království. Model nepravé trestní odpovědnosti PO spočívá v tom, že trestně odpovědnou bude pouze FO, kdy až po vyvození trestněprávní sankce vůči FO, bude uložena sankce i PO.

2.3 Zásady TOPO

Přijetím TOPO došlo k zavedení dvou kompletně nových zásad, které česká trestněprávní praxe do té doby neznala. Jedná se konkrétně o zásadu souběžné nezávislé trestní odpovědnosti FO a PO a zásadu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce.

Zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti FO a PO vychází z § 9 odst. 3 TOPO. Souběžnost znamená, že za následek mohou odpovídat jak FO, tak PO a nezávislost značí neexistenci zákonné podmínky stanovující odpovědnost PO v případě, že zde bude trestně odpovědná FO a naopak.¹⁶ Z praktického hlediska to znamená, že pokud se trestného činu dopustí například člen statutárního orgánu, který jej spáchá v rámci činnosti, jménem nebo ve prospěch PO a dojde k naplnění ostatních zákonných podmínek stanovených v § 8 TOPO, které jsou nutné z hlediska přičitatelnosti spáchání trestného činu PO, tak bude možné stíhat a případně odsoudit jak člena statutárního orgánu, tak samotnou PO.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016.

¹⁴ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právníků...*, s. 1.

¹⁵ Podrobněji tamtéž ... s. 1.

¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právníků...*, s. 253.

Druhou zásadou je zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního zástupce, která je uvedena v § 10 odst. 1 TOPO. Hlavním smyslem a účelem tohoto ustanovení je předejít tomu, aby se pachatelé trestného činu vyhnuli důsledkům trestní odpovědnosti, například zrušením PO, vůči které bylo řízení vedeno a založením nové PO.¹⁷

2.4 Působnost TOPO

S přijetím nového zákona vždy souvisí nutnost vymezení jeho působnosti. Působnost zákona je právní teorií dělena na působnost časovou, místní, osobní a věcnou.

2.4.1 Působnost časová

TOPO neobsahuje žádnou speciální úpravu časové působnosti, tudíž z pohledu § 1 odst. 2 TOPO dochází k využití zásad časové působnosti subsidiárně uvedených v TZ. Lze tedy trestně stíhat PO, které se dopustili trestného činu až po nabití účinnosti TOPO.¹⁸ Takovýto přístup je zároveň souladný s ústavněprávním principem zákazu pravé retroaktivity, který se nachází v článku 40 odst. 6 Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS“).¹⁹

2.4.2 Působnost místní

Oproti časové působnosti je působnost místní v TOPO speciálně upravena v § 2 až § 5 TOPO, kdy je postavena na obdobných principech jako místní působnost v TZ. Základním principem je princip teritoriality, uvedený v § 2 TOPO. Dle § 2 odst. 1 TOPO se posuzuje trestnost činu spáchaného na území České republiky PO, která zde má sídlo, nebo má na území České republiky umístěný podnik nebo organizační složku, vykonává zde svou činnost nebo zde má majetek. TOPO vymezuje, kdy se trestný čin považuje za spáchaný v České republice na základě § 2 odst. 2 TOPO. Za takový trestný čin se považuje situace, kdy se PO dopustí jednání na území České republiky, ale následek nastane nebo měl zcela či z části nastat v cizině a pokud se pachatel takového jednání dopustil v cizině, ale následek nastal nebo měl nastat zcela nebo z části na území České republiky.

¹⁷ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právníků...*, s. 273.

¹⁸ K nabytí účinnosti TOPO došlo 1. 1. 2012.

¹⁹ Shodně též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 5 Tdo 702/2019.

V § 3 TOPO je dále uveden princip personality, dle kterého se působnost českých trestních předpisů vztahuje na všechny trestné činy spáchané v zahraničí PO se sídlem v České republice.

Posledními principy jsou v § 4 TOPO princip univerzality a v § 5 TOPO princip rozšíření nebo zúžení působnosti českého zákona mezinárodní smlouvou, již je Česká republika vázána.²⁰ Princip univerzality reaguje na trestnou činnost, která směřuje vůči zvláště důležitým zájmům, v takovém případě nehraje roli místo spáchání trestných činů vyčtených v § 4 odst. 1 TOPO, ani osoba, která je spáchala. Takovéto trestné činy budou dle zákonů České republiky posuzovány, i když byly spáchány PO, jež nemá sídlo v České republice.

2.4.3 Působnost osobní

Působnost osobní představuje rozsah subjektů, na které se TOPO vztahuje. Osobní působnost je v TOPO vymezena v § 6 a jedná se o vymezení negativní, tudíž jsou zde uvedeny subjekty, na které se působnost TOPO nevztahuje. Takovými osobami jsou Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Česká republika je z působnosti TOPO vyloučena absolutně a v celém rozsahu své činnosti. Z působnosti TOPO jsou vyloučeny i organizační složky státu a jiná zařízení, o kterých to stanoví zákon. Děje se tak z důvodu, aby stát nestíhal a následně netrestal sám sebe. Trestní odpovědnost se může vztahovat pouze na jednotlivé FO, které se v rámci těchto organizačních složek státu trestné činnosti dopustily.

Územní samosprávné celky jsou dle čl. 101 odst. 3 Ústavy veřejnoprávní korporace, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu. Těmito územními samosprávnými celky se mají na mysli obce a kraje dle čl. 99 a čl. 100 Ústavy. Samotný fakt, že se jedná o územní samosprávný celek, k vyloučení odpovědnosti nepostačuje. Je nutné naplnit i druhou podmínkou vyloučení odpovědnosti, kterou je výkon veřejné moci. Pouze územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci jsou vyloučeny z trestní odpovědnosti dle § 6 odst. 1 písm. b) TOPO.²¹ Výkonem veřejné moci se v této souvislosti má na mysli jednání územních samosprávných celků, kdy jejich jednání je autoritativní a je jím rozhodováno o právech a povinnostech subjektů.²²

²⁰ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 369.

²¹ Shodně též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016.

²² Blíže k vymezení veřejné moci usnesení ÚS ze dne 25. 11. 1993, U 3/2 SbNU, sp. zn. II. ÚS 75/93.

2.4.4 Působnost věcná

Poslední působností je působnost věcná, která upravuje rozsah či okruh kriminalizace jednání PO. Věcná působnost je upravena v § 7 TOPO, kdy toto ustanovení prošlo významnou změnou. Před Novelou TOPO byl v tomto ustanovení použit pozitivní výčet trestných činů, kterých se PO mohla dopustit. Novela TOPO však tento přístup nahradila zcela opačnou koncepcí. Nabytím účinnosti Novely TOPO je tak v aktuálním znění tohoto ustanovení uveden negativní výčet trestných činů. PO se tak může dopustit všech trestných činů uvedených v TZ, s výjimkou těch, které jsou uvedeny v § 7 TOPO.²³ Cílem nového přístupu bylo rozšířit působnost TOPO, zjednodušit a zpřehlednit § 7 TOPO,²⁴ zákonodárci se tímto přístupem zároveň podařilo omezit riziko opomenutí některých trestných činů.

2.5 Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

Vymezení podmínek, které musí být splněny, aby bylo možné PO úspěšně trestně stíhat a dovést její zavinění, je jednou z nejproblematictějších oblastí trestní odpovědnosti PO. Je nutné mít neustále na paměti, že sama PO trestný čin nepáchá, neboť PO je právním konstruktem nemajícím vlastní vůli. Proto zákonodárce přichází s konstrukcí přičitatelnosti trestného činu PO, kdy její zavinění je odvozováno od zavinění FO. Dědič k tomu uvádí: „*Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vychází z principu, že sama právnická osoba trestný čin nepáchá, ale právnické osobě se pouze přičítá za podmínek uvedených v § 8 odst. 2 spáchání trestného činu, je-li spáchán osobami uvedenými v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d), a to popř. ve spojení s podmínkami uvedenými v odstavci 3 a 4.*“²⁵ Obdobně se vyjadřuje také Šámal: „*Zaviněné jednání ve vztahu k trestní odpovědnosti právnické osoby je třeba podle mého názoru formulovat ve smyslu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě na základě vlastního výkonu tzv. rizikového managementu.*“²⁶ TOPO a především již jeho důvodová zpráva mluví o formálních podmínkách trestní odpovědnosti,²⁷ které musejí být kumulativně splněny,

²³ ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 11-12, s. 247 - 253.

²⁴ Podrobněji POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 304/0, VII. volební období, 2013 – 2017, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů* [online]. psp.cz, 3. září 2014 [cit. 23. únor 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=304&CT1=0>>. s. 7 - 8.

²⁵ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

²⁶ ŠÁMAL, Pavel. K trestněprávní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 11, s. 19 - 29.

²⁷ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010 – 2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. psp.cz, 31. březen 2011 [cit. 25. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69428>>. s. 43 a s. 104.

aby bylo možné PO trestný čin přičíst. Jedná se o podmínky protiprávnosti činu, jednání okruhu FO uvedených v § 8 odst. 1 TOPO, kdy takové jednání musí být činěno v zájmu nebo v rámci činnosti PO a musí být PO přičitatelné. Novela TOPO zároveň přinesla pátou podmínku, a to negativní podmínku trestnosti, uvedenou v § 8 odst. 5 TOPO.

2.5.1 Protiprávní čin

První podmínkou je spáchání protiprávního činu. Protiprávní čin není v TOPO nikde definován, je dovozován z protiprávního jednání, což je jednání, rozporující celý právní řád.²⁸ Nemůžeme tedy automaticky pojem protiprávní čin ztotožnit s pojmem trestný čin. Protiprávní čin je pojmem širším, než pojem trestného činu, kdy každý trestný čin je protiprávním činem, ovšem protiprávní čin nemusí být vždy pouze trestným činem, může se například jednat o přešůpek či protiprávní právní jednání ve smyslu OZ.²⁹ Protiprávnost jednání tedy bude dovozována obdobně, jako je tomu u trestných činů FO. Trestné činy, kterých se PO může dopustit, jsou všechny trestné činy v TZ, vyjma těch uvedených v § 7 TOPO.

2.5.2 Jednání okruhu fyzických osob v ustanovení § 8 odst. 1 TOPO

Druhou podmínkou trestní odpovědnosti je vymezení okruhu FO, které se protiprávního jednání mohou dopustit. Takovéto vymezení najdeme v § 8 odst. 1 písm. a) až d) TOPO.

Na prvním místě § 8 odst. 1 písm. a) TOPO uvádí: „...*statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat*“. TOPO opět výslovně nedefinuje pojem statutárního orgánu či jeho člena, pojem není vymezen ani v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“). Představu o tom, co je to statutární orgán můžeme nalézt v § 123, 163 a 164 OZ. Statutární orgán je orgán v rámci PO, s vnitřní i vnější rozhodovací působností, mající vnější generální zástupčí oprávnění (§ 164 OZ), a také tzv. zbytkovou působnost (§ 163 OZ). Statutární orgány je dle § 152 OZ možno dělit na individuální a kolektivní, podle množství členů a především způsobu rozhodování. To ovšem závisí na právní úpravě konkrétní PO. Zároveň je nutné dodat, že ne pouze FO může být statutárním orgánem či jeho členem. Z § 154 OZ vyplývá, že jím může být i PO. Dědič k jednání statutárního orgánu uvádí: „*Jsmo proto názoru, že jednáním statutárního orgánu ve smyslu § 8 odst. 1 písm. a) je jednání fyzické osoby, která je jediným členem statutárního orgánu dané*

²⁸ Viz princip legální licence uvedený v čl. 2 odst. 3 LZPS.

²⁹ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

*právnícké osoby, nebo jednání fyzické osoby, která zastupuje právnickou osobu, jež vykonává funkci člena individuálního statutárního orgánu.*³⁰ U jednání člena statutárního orgánu platí výše uvedené obdobně, pouze se jedná o případ, kdy má PO zřízen kolektivní statutární orgán. Osobou ve vedoucím postavení v rámci PO, oprávněné jménem PO jednat, se má na mysli zákonné zastoupení a opatrovnictví ve smyslu § 457 OZ. Konkrétně se může jednat o likvidátora nebo opatrovníka ustanoveného PO (§ 165 odst. 2 OZ, § 486 OZ an.). Osobou ve vedoucím postavení v rámci PO, oprávněnou za PO jednat je zástupce PO v přímém zastoupení. Tedy pouze v případě, že zástupce jedná jménem zastoupeného a na jeho účet. Může se jednat například o osobu pověřenou činností při provozu obchodního závodu nebo vedoucího odštěpného závodu. Judikatura uvádí, že osobou ve vedoucím postavení v rámci PO oprávněnou jménem nebo za PO jednat, bude nejčastěji osoba, jež byla k takovému jednání statutárním orgánem PO zmocněna na základě plné moci. Postačí však i pouhé konkludentní zmocnění ze strany PO.³¹

Druhým okruhem je dle § 8 odst. 1 písm. b) TOPO „...osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a).“ Jedná se především o osoby, kterým je tato pravomoc či obě pravomoci svěřeny zákonem, zakladatelským právním jednáním, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo také vnitřním předpisem (např. ustanovení osoby do funkce *Compliance officer*). Toto ustanovení z okruhu osob v písm. b) vylučuje osoby ve vedoucím postavení, uvedené v písm. a).

Ohledně vymezení osob ve vedoucím postavení vykonávajících řídicí činnost nepanuje v akademické sféře úplná shoda, kdy například Šámal a Dědič považují za takovéto osoby vedoucí zaměstnance PO ve smyslu § 11 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZP“), vrcholové orgány PO a jejich členy, jako například valné hromady, členské schůze, CEO nebo CFO.³² Naopak Fenyk zde řadí pouze osoby přímo podřízené statutárnímu orgánu, vykonávající řídicí činnost³³ a uvádí, že vedoucí zaměstnance ve smyslu § 11 ZP zde lze zařadit, až po řádném určení jejich pravomocí. Dle mého názoru za hlavní vodítko v této oblasti považuji určení a definování pravomocí a funkcí těchto osob. Tudíž obdobně jako Fenyk vidím skutečné určení tohoto okruhu osob na základě vymezení jejich

³⁰ Tamtéž... s. 158.

³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. 3 Tdo 329/2018 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

³² DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL, : *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

³³ FENYK, Jaroslav a kol. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, k § 8 odst. 1 písm. b) TOPO.

pravomocí, což se bude samozřejmě případ od případu lišit. Bude tedy nutné posuzovat tuto okolnost u každého případu jednotlivě. Taktéž bude dle mého názoru záležet na formě PO, její velikosti a případně podnikatelské činnosti.

U osob ve vedoucím postavení, vykonávajících kontrolní činnost již shoda panuje. Jedná se především o orgány PO a jejich členy, kteří vykonávají kontrolní a dozorovou činnost v rámci PO. Konkrétně půjde o dozorčí radu a její členy jak u a.s., s.r.o., tak i u nadace a nadačního fondu a jejich členů, kontrolní komise družstva a jednotlivé vedoucí zaměstnance v oblasti interního auditu nebo oboru compliance, jako například *Compliance officer*. Opět bude i u těchto vedoucích zaměstnanců velmi podstatné určení kompetencí.

Předposlední okruh osob vymezuje § 8 odst. 1 písm. c) TOPO: „...*ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby*“. V tomto případě se jedná o osoby stojící mimo PO, které ovšem i tak vykonávají rozhodující vliv na řízení PO. Tento vliv musí být vykonáván dlouhodobě, nemůže se jednat o jednorázové ovlivnění ve smyslu § 71 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**ZOK**“). Ve světě obchodního práva se jedná především o situace vlivu v podnikatelských seskupeních, konkrétně jde o ovládání ve smyslu § 74 ZOK, kdy je možné vykonávat faktický, ale i právní rozhodující vliv, který může být vykonáván bezprostředně či pomocí jiné osoby. V praxi se bude nejčastěji jednat z pohledu vlivu faktického o osobu vydírající PO nebo bývalého vrcholného člena managementu se silnými konexemi a vlivem v PO. Z hlediska právního vlivu půjde především o majoritní společníky s podílem na hlasovacích právech.³⁴ Dalším případem může být koncern ve smyslu § 79 an. ZOK nebo jednání ve shodě ve smyslu § 78 ZOK. Dědič uvádí, že v praxi z pohledu trestní odpovědnosti PO bude podstatné zjištění reálného vlivu této osoby na řízení PO.³⁵

Poslední okruh osob je uveden v § 8 odst. 1 písm. d) TOPO, jedná se o: „...*zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů*...“, zároveň se logicky nemůže jednat o žádnou z osob uvedených v předchozích písmenech. Zaměstnancem se myslí FO ve smyslu § 6 ZP, která se zavázala k výkonu závislé práce (§ 2 ZP) v rámci základního pracovněprávního vztahu. Fenyk uvádí, že se zaměstnanci ve smyslu § 8 odst. 1 písm. d) TOPO mají na mysli taktéž státní zaměstnanci na základě § 6 a 9 zákona č. 234/2014 Sb., o státní

³⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr, ŠUK, Petr. In: ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 199.

³⁵ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

službě, ve znění pozdějších předpisů.³⁶ Jak Fenyk, tak Dědič³⁷ se shodují na tom, že se tento okruh osob vztahuje i na pracovníky, pracující v rámci tzv. Švarc systému.³⁸ Tyto osoby se trestného činu musí dopustit při plnění pracovních úkolů, což znamená při výkonu práce nebo v souvislosti s ní, bez ohledu zdali k jednání došlo na pracovišti nebo mimo něj.

Na závěr je vhodné uvést, že k naplnění podmínky trestnosti uvedené v § 8 odst. 1 TOPO postačí, pokud bude naplněn alespoň jeden ze vztahů mezi PO a uvedených osob. Tento restriktivní výklad podporuje i judikatura.³⁹ Judikatura dále uvádí, že nesmí dojít ke stavu, kdy je sice alternativně zjištěno, že osoba naplnila ostatní podmínky přičitatelnosti trestného činu, ovšem samotná osoba není jistěna a neví se, zdali spadá do některého z okruhů osob v § 8 odst. 1 TOPO.⁴⁰ Pokud k tomu dojde, nemůže být PO jednání této nezjištěné osoby přičteno.

2.5.3 Jednání v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby

Okruh osob, jejichž jednání může být PO přičítáno, jsme si vymezili v předchozí kapitole, nyní se musíme podívat na samotné páchaní trestního činu těchto osob. Objektivní stránka trestného činu je koncipována u PO jiným způsobem, než u FO. Obdobně se zde vyskytují základní znaky, jako je jednání, následek a příčinná souvislost, ovšem znak jednání je modifikován. TOPO pro přičitatelnost trestného činu PO vyžaduje, aby byl trestný čin spáchán dle § 8 odst. 1 TOPO v zájmu nebo v rámci činnosti PO, kdy postačí naplnění alespoň jednoho z požadovaných vztahů, neboť jsou uvedeny alternativně, nikoliv kumulativně.

Podmínka trestného činu spáchaného PO v zájmu nebo v rámci činnosti PO je korektivem, který má zabránit nadbytečnému přičítání trestných činů osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) – d) TOPO PO. Konkrétně má zabránit přičítání jednání, které nemá žádnou souvislost s činností nebo zájmem PO a je většinou excesem jednotlivých FO. Dědič vymezuje spáchání trestného činu v zájmu PO ve smyslu: „...*má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoli imateriální prospěch, či získá-li jakoukoli výhodu.*“⁴¹ Judikatura je s tímto názorem ve shodě a zároveň dodává, že tento prospěch či výhoda, které PO plynou

³⁶ FENYK: *Zákon o trestní odpovědnosti...*, k § 8 odst. 1 písm. d) TOPO.

³⁷ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158. a FENYK: *Zákon o trestní odpovědnosti...*, k § 8 odst. 1 písm. d) TOPO.

³⁸ Zastřený pracovněprávní vztah.

³⁹ Konkrétně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. 4 Tz 43/2018.

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018.

⁴¹ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

z trestného činu, musí mít povahu benefitu pachatele, kdy tento benefit zároveň podmiňuje benefit PO.⁴²

Trestným činem spáchaným v rámci činnosti PO se má na mysli spáchání trestného činu v souvislosti s předmětem činnosti PO nebo jejího podnikání.⁴³ Předmět činnosti bývá většinou vymezen v zakladatelském právní jednání nebo bývá následovně uveden ve veřejném rejstříku PO na základě § 120 OZ.

2.5.4 Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

Předposlední formální podmínkou trestní odpovědnosti je přičitatelnost trestného činu, upravená v § 8 odst. 1 a 2 TOPO. Toto ustanovení je vystavěno na zvláštní konstrukci přičitatelnosti, která je považována za zvláštní odpovědnost za zavinění,⁴⁴ na základě které je možné PO přičítat trestný čin, jehož se jednáním v jejím zájmu, v rámci její činnosti nebo jejím jménem dopustily osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) – c) TOPO, nebo zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovního úkolu, v případě že se tak stalo na základě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů PO anebo proto, že orgány PO neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich šlo spravedlivě požadovat.⁴⁵

Na základě zmíněné konstrukce přičitatelnosti můžeme tedy konstatovat, že zavinění u PO je koncipováno odlišně, než jak ho známe ve smyslu § 15 a 16 TZ u FO, PO jakožto konstrukt práva nemá a nemůže mít vlastní vůli, tudíž se sama nemůže dopustit trestného činu a její zavinění tak musí být odvozováno od osob jednajících za ni jejím jménem, v jejím zájmu a v rámci její činnosti.⁴⁶

Je vhodné zde zmínit i otázku přičitatelnosti v případě, kdy dochází k jednání osoby vymezené v § 8 odst. 1 TOPO, které splňuje kritéria přičitatelnosti, ovšem tato osoba jedná na úkor nebo proti zájmu PO. Judikatura jasně dovodila, že ačkoliv FO jedná jménem nebo v rámci činnosti PO, avšak na její úkor, není zpravidla možné zde PO trestný čin přičítat. Trestní

⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

⁴³ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158. a také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017.

⁴⁴ Srovnání usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

⁴⁵ Srovnání ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169 - 179.

⁴⁶ Tento názor zastává i judikatura, například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 4 Tdo 726/2019 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016.

odpovědnost se v takovýchto případech bude uplatňovat výhradně vůči jednotlivým FO, které ke spáchání trestného činu PO zneužily.⁴⁷

2.5.5 Negativní podmínka trestnosti

Poslední formální podmínkou je negativní podmínka trestnosti, spočívající v neaplikaci § 8 odst. 5 TOPO, ve kterém je upraveno vyvinění PO. O této podmínce důvodová zpráva nehovoří, neboť byla do TOPO vložena Novelou TOPO. PO se na základě tohoto ustanovení zproští trestní odpovědnosti, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 TOPO zabránila. (k § 8 odst. 5 TOPO podrobněji v kapitole 3.2). Je tudíž logické konstatovat, aby bylo možné PO trestný čin přičítat, nesmí u ní být tato podmínka splněna.

Krátce bych se zde chtěl vymezit vůči terminologii TOPO a užívání termínu vyvinění v mé práci. Ustanovení § 8 odst. 5 TOPO jasně říká: „*Právní osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští...*“. Termín „zprostit se“ však může působit terminologické potíže, neboť vyvolává dojem, že se u PO neposuzuje zavinění, neboť termín zproštění se trestní odpovědnosti souvisí s objektivní odpovědností. Zavinění PO se přitom odvozuje od zavinění FO uvedených v § 8 odst. 1 TOPO, které spáchaly protiprávní čin v zájmu PO, v rámci její činnosti nebo jejím jménem, jak jsme si ukázali v předchozích kapitolách. Zákodárce v TOPO pro tento případ vytvořil zvláštní konstrukci přičitatelnosti trestného činu PO. Přičitatelnost vyplývající z § 8 odst. 1 a 2 TOPO je v tomto smyslu třeba chápat jako zvláštní odpovědnost za zavinění u PO, jež je odlišná od pojmu zavinění u FO.⁴⁸ Termín „zproštění se“ by tak mohl navádět k závěru, že odpovědnost PO je dle trestního práva objektivní a ne subjektivní.⁴⁹ K této problematice se vyjadřuje již důvodová zpráva k TOPO, která uvádí: „*Je však třeba odmítnout myšlenku, že by trestní odpovědnost právnických osob byla odpovědností objektivní; v tomto případě jde v podstatě o obdobnou odpovědnost jako při odpovědnosti za kvazidelikt, která je konstruována v § 360 trestního zákoníku.*“⁵⁰ Jako další argument můžeme uvést argumentaci Nejvyššího soudu, který říká: „*Zákon tedy vytvořil za účelem trestní*

⁴⁷ Konkrétně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 928/2017 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169 - 179.

⁴⁹ Obdobně se o tomto problému zmiňují též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 4 Tdo 726/2019.

⁵⁰ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010 – 2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. psp.cz, 31. březen 2011 [cit. 25. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69428>>. s. 43.

*odpovědnosti právnických osob zvláštní konstrukci přičitatelnosti, která se považuje za odvozenou odpovědnost fyzických osob za podmínky, že činy byly spáchány ve prospěch právnické osoby, jejím jménem nebo při její činnosti. Nejedná se proto o objektivní odpovědnost, která se uplatňuje u správních deliktů. ... Právnická osoba nemůže vytvářet žádný vnitřní vztah k následku činu, to může pouze pachatel, který je fyzickou osobou. Teorie proto mluví o kumulativní subjektivní stránce – právní následky projevené vůle v podobě úmyslného nebo nedbalostního zavinění fyzické osoby se přičítají přímo nebo nepřímo právnické osobě jako subjektu práva.*⁵¹ Ke koncepci subjektivní odpovědnosti se kloní také aktuální nauka trestního práva a komentářová literatura.⁵²

Nemůžeme tedy mluvit o liberaci PO, ta je totiž možná pouze u objektivní odpovědnosti, jako je tomu například v oblasti odpovědnosti PO za přestupky dle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.⁵³ Vymezením toho, že se jedná o odpovědnost subjektivní, je správné místo o zproštění odpovědnosti hovořit o vyvinění, neboli místo liberace mluvit o exkulpaci. V tomto smyslu je také tato terminologie v mé práci užívána.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1199/2015-23.

⁵² DĚDIČ, Jan. In ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 159. nebo FENYK: *Zákon o trestní odpovědnosti...*, k § 8 odst. 1 TOPO.

⁵³ Konkrétně § 21 tohoto zákona.

3 Novela TOPO

Novela TOPO představuje z pohledu trestní odpovědnosti PO jednu z nejvýznamnějších novel. Konkrétně byly touto novelou zavedeny změny v § 8 odst. 1 písm. a), kde se za slovo „osoba“ vkládají slova „ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby“ a v odst. 1 písm. b) se slova „... ten kdo...“ nahrazují slovy „osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která...“. Tyto změny znamenají jisté výkladové problémy z hlediska určitosti zákona. Zejména je nutné určit, kdo je považován za osobu ve vedoucím postavení. Výklad tohoto pojmu neulehčuje ani skutečnost, že k § 8 TOPO neexistuje důvodová zpráva, neboť text ustanovení je výsledkem poslanecké iniciativy. Šámal se v tomto ohledu kloní k výkladu, že osobami ve vedoucím postavení jsou: „jen vedoucí funkcionáři či zaměstnanci, kteří mají právo buď řídit a tedy rozhodovat, přičemž rozhodování zde zahrnuje i alespoň kontrolu takových rozhodnutí nebo právo kontrolovat, a to i v postavení členů kontrolních orgánů, a činit v té souvislosti potřebná rozhodnutí vztahující se k takové kontrolní činnosti anebo obě tyto pravomoci.“⁵⁴ Šámal při tomto výkladu vychází z čl. 22 Úmluvy Rady Evropy,⁵⁵ která zmiňuje termín osoby ve vedoucím postavení. Problémů je vyjma výše uvedeného mnohem více a na nesystematičnost § 8 TOPO se neustále snáší oprávněná kritika.⁵⁶ Další velmi důležitou změnou je výše zmíněný § 7 TOPO, kde došlo ke koncepční změně výčtu trestných činů.

Ovšem z mého pohledu nejdůležitější novinkou, která zároveň vzbudila nejvíce ohlasu jak v praxi, tak v akademické sféře, bylo vložení nového § 8 odst. 5 TOPO. Tímto novým ustanovením byl do českého trestněprávního prostředí zaveden zcela nový institut vyvinění PO, obsahující značné množství neurčitých právních pojmů. Z důvodu neexistence důvodové zprávy tak byl jejich výklad ponechán judikatuře. Nastalá situace ovšem působí z pohledu trestněprávní zásady *nullum crimen sine lege certa* značné potíže. Tato zásada trestního práva stanovuje požadavek určitosti a přesnosti trestněprávních norem. Trestní právo je poslední instancí, tzv. *ultima ratio*, a proto je zde požadavek určitosti práva a právních norem nasnadě.⁵⁷ Jednotlivci by měli vědět, co je považováno za trestné, co nikoliv, a jaký trest odpovídá kterému

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zák. č. 183/2016 Sb. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2018, č. 2, s. 9 – 35.

⁵⁵ Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, vyhlášená sdělením MZV č. 33/2017 Sb. m. s.

⁵⁶ Podrobněji ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 11-12, s. 247 - 253. nebo KOTLÁN, Pavel. Problémy spojené s trestní odpovědností právnických osob. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 2, s. 87 - 91.

⁵⁷ Shodně též ČEP, David. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. *Právní rozhledy*, 2017, č. 10, s. 343 - 352.

trestnému činu. Taktéž by se mělo vyhnout používání neurčitých právních pojmů a vágních frází.⁵⁸ K tomu bohužel v tomto ustanovení nedochází.

Dalšími problémy jsou například značná nekonzistentnost ustanovení z hlediska koncepce přičitatelnosti v § 8 odst. 2 TOPO, částečný překryv s § 8 odst. 2 písm. b) TOPO nebo milný výklad toho, že se v případě § 8 odst. 5 TOPO jedná o procesněprávní ustanovení, uvedené v hmotněprávním předpisu. Tento výklad naznačuje, že by PO měla sama prokazovat vynaložení veškerého úsilí, takový výklad by však popíral zásadu presumpce neviny a zásadu vyhledávací, tudíž se jedná o výklad vadný.⁵⁹ Ovšem již samotné připuštění existence takového výkladu nám dokazuje nekonceptnost ustanovení.

3.1 Metodika Nejvyššího státního zastupitelství

Kvůli novosti výše zmíněné právní úpravy, která má skrze institut vyvinění potenciál významně ovlivnit posuzování trestní odpovědnosti PO, došlo k několika iniciativám, které se pokusily výše zmíněnou problematiku osvětlit. Nejznámější a nejvýznamnější iniciativou je bezesporu Metodika. Nejvyšší státní zastupitelství (dále jen „NSZ“) považovalo za vhodné vytvořit metodiku, která by se pokusila nové ustanovení § 8 odst. 5 TOPO objasnit a nastínit praktický přístup při vyhodnocování kritérií, na základě kterých může k vyvinění PO při aplikaci § 8 odst. 5 TOPO dojít. Vznikla tak Metodika, ve které byla zpracována analýza ustanovení § 8 odst. 5 TOPO, spolu se základním rozбором již registrovaných případů. Ač se primárně jedná o praktické doporučení NSZ pro státní zástupce a jejich činnost, tak se NSZ rozhodlo, že tento materiál poskytne k seznámení veřejnosti.

NSZ publikovalo první vydání Metodiky⁶⁰ ještě v roce nabytí účinnosti novely. V srpnu roku 2018 následovalo druhé vydání Metodiky,⁶¹ které bylo doplněno o zvláštní zprávu aktualizující poznatky z aplikace TOPO s důrazem na § 8 odst. 5 TOPO. Je nutné dodat, že ač se obě vydání Metodiky setkaly se zájmem ze strany veřejnosti a částečnou úlevou, neboť nyní

⁵⁸ Podrobněji PROVAZNÍK, Jan. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 126.

⁵⁹ Podrobněji DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

⁶⁰ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 123/2016)* [online]. spcr.cz, 29. listopadu 2016 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <https://www.spcr.cz/images/Aplikace_8_odst_5_TOPO.pdf>.

⁶¹ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 141/2017)* [online]. verejnazaloba.cz, 14. srpna 2018 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Aktualizovan%C3%A1-metodika-NSZ-Aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO.-Pr%C5%AFvodce-novou-pr%C3%A1vn%C3%AD-%C3%BApravou-pro-st%C3%A1tn%C3%AD-z%C3%A1stupce.pdf>>.

bylo možné se seznámit s tím, co NSZ považuje při posuzování možného vyvinění PO za důležité, tak se vyskytly i negativní ohlasy a oprávněná kritika. Nejvíce kritiky směřovalo na oblast dokazování a důkazního břemena, kdy ač Metodika často odkazovala na § 2 odst. 5 TR, konkrétně zásadu vyhledávací, tak si v textu Metodiky následně protirečila. Jednalo se zejména o výzvu státního zástupce k uvedení důkazů PO na její obranu,⁶² kdy nejenže takováto pravomoc státního zástupce nikde ze zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TR“) nevyplývá,⁶³ ale zároveň popírá zásadu vyhledávací a taktéž může sklouznout do roviny porušení zásady zákazu nucení k sebeobviňování.⁶⁴

Po delší odmlce jsme se 9. listopadu 2020 dočkali třetího přepracovaného vydání,⁶⁵ které částečně reaguje na dřívější kritiku, doplňuje a sjednocuje oblast dokazování a důkazního břemena. Třetí vydání Metodiky je taktéž rozšířeno o poznatky z aktuální rozhodovací praxe a obsahuje návod pro PO z pohledu koncipování analýzy rizik.⁶⁶

3.2 Analýza § 8 odst. 5 TOPO

V předchozích kapitolách jsme si přiblížili okolnosti existence § 8 odst. 5 TOPO a Metodiky, která na něj reaguje. V této kapitole se blíže podíváme na toto ustanovení očima Metodiky, judikatury a odborné literatury.

Jak jsme si v předchozích kapitolách uvedli, § 8 odst. 5 TOPO obsahuje neurčité pojmy, které je třeba vyložit. Konkrétně se jedná o spojení „...vynaložení veškerého úsilí, které bylo možné na PO spravedlivě požadovat...“ Fenyk toto spojení vysvětluje jako: „...*faktickou existenci a realizaci formálních kroků a interních opatření - tzv. compliance management systém -, s nimiž jsou konkrétní fyzické osoby seznámeny, a je na nich vynucováno jejich kontinuální plnění. Současně také bude třeba dokazovat poctivou a prokazatelnou snahu právnické osoby, aby byla přijatá opatření životaschopná, byla naplňována, vyžadována, kontrolována, vynucována a průběžně revidována a doplňována.*“⁶⁷ Druhým zdrojem, který

⁶² Tamtéž... s. 23.

⁶³ PELC, Vladimír. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 11, s. 40 - 43.

⁶⁴ Podrobněji MATES, Pavel, PÚRY, František. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 3, s. 7 - 13.

⁶⁵ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státního zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Methodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>.

⁶⁶ Podrobněji KRAČÚNOVÁ, Jaroslava, KOUSAL, František. *Možnosti vyvinění pomoci compliance programu* [online]. epravo.cz, 23. prosince 2020 [cit. 20. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-vyvineni-pomoci-compliance-programu-112311.html>>.

⁶⁷ FENYK: *Zákon o trestní odpovědnosti...*, k § 8, k odst. 5.

pro definici můžeme užít je Metodika, která se definování a vysvětlení základních pojmů ustanovení § 8 odst. 5 TOPO z pohledu NSZ věnuje v samostatné kapitole. Dle názoru NSZ můžeme výše uvedený neurčitý pojem chápat jako: „...*tvorbu, uplatňování a prosazování účinných opatření, jejichž smyslem je zvládnout existující a budoucí rizika vyvolávající, usnadňující nebo podporující páchaní trestných činů, které mohou být právnické osobě přičítány, a tím zamezit spáchání trestného činu.*“⁶⁸ K pojmu veškerého úsilí se vymezuje i judikatura, která vyžaduje komplexní přístup ze strany PO, jak po formální stránce, spočívající v existenci interních předpisů, etických norem a záznamů ze školení, tak po stránce materiální, kde hodnotí reálnou funkčnost a naplňování těchto opatření, stejně jako úsilí v oblasti prevence a detekce protiprávního jednání.⁶⁹

Můžeme tedy shrnout, že PO by měla přijmout náležitá, funkční opatření, která vzhledem ke specifickým rysům PO (např. velikost, druh podnikatelské činnosti, organizační struktura,...) musí být schopna předcházet potenciální trestné činnosti⁷⁰ a zároveň trestný čin PO přičitatelný musí být určitým excesem.⁷¹

Vyvstávají ovšem nové otázky, zejména se musíme ptát, co je myšleno tzv. „účinnými opatřeními“. Zákon neuvádí, jaká opatření a v jaké formě má PO přijmout, toto břemeno leží tedy výhradně na PO. Šámal jako důležité činnosti pro prevenci trestné činnosti uvádí: „...*zajistit vedení řádného účetnictví, vyhotovování a uchovávání (archivaci) všech dalších dokladů, zejména týkajících se zasedání a rozhodování statutárního orgánu, kontrolního orgánu a všech dalších orgánů právnické osoby...*“.⁷² Vedle toho Dědič uvádí jako základní přístupy: „...*plnou angažovanost vedení právnické osoby, resp. jejich orgánů, systematické vyhodnocování rizik, správná volba nástrojů interní kontroly, dohledu a organizace, fungující komunikace a školení, dostatečná kontrola.*“⁷³ PO by sama měla provést analýzu rizik, která jí mohou potenciálně hrozit či hrozí. V návaznosti na výstupy z analýzy, by měla PO přijmout taková opatření, která na tyto výstupy reagují, a která jsou schopná hrozby eliminovat či je

⁶⁸ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 11, bod 6.

⁶⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 1. 2017, sp. zn. 4 To 45/2017.

⁷⁰ Shodně ČEP, David. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. *Právní rozhledy*, 2017, č. 10, s. 343 - 352.

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019.

⁷² ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 11-12, s. 247 - 253.

⁷³ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

alespoň limitovat.⁷⁴ Metodika také uvádí, že: „...*právnícká osoba musí být schopna vysvětlit orgánům činným v trestním řízení, proč jsou podle ní přijatá opatření vhodná a dostatečná.*“⁷⁵ Tento postup má vždy předcházet zavedení CP, ve kterém jsou opatření zpravidla zhmotněna ve formě vnitřních předpisů. Pokud by nedošlo k důkladné analýze rizik před samotným zavedením CP, tak tento program může být logicky jen stěží účinný, neboť ti kdo jej zavádí, neznají potřeby a rizika, která PO hrozí.

Metodika uvádí, že první posouzení sleduje, jestli: „...*právnícká osoba aplikovala opatření, která odpovídají uznávaným a použitelným postupům ke zvládnutí trestněprávního rizika, současně vždy při zohlednění přiměřenosti konkrétních opatření u dané právnícké osoby.*“⁷⁶ Zároveň samotná skutečnost, že i přes zavedená opatření dojde ke spáchání trestného činu, který bude PO přičten, automaticky neznamená, že k vynaložení tohoto veškerého úsilí nedošlo. Tato konkrétní myšlenka, je dle mého názoru jedním z největších posunů v oblasti chápání trestněprávního compliance v České republice od okamžiku přijetí § 8 odst. 5 TOPO. Musí být zhodnocena i míra úsilí, kterou PO věnovala zavedení těchto opatření a následná reakce na zjištění v případě, pokud k trestné činnosti došlo.⁷⁷

Metodika následně hovoří a rozpracovává jednotlivá referenční hlediska aplikace vyvinění v § 8 odst. 5 TOPO. Těmito hledisky jsou hledisko funkční, materiální, časové, personální, potentní a procení.

Funkční hledisko spočívá v již dříve zmíněné účelnosti opatření, která vychází z analýzy rizik. Z pohledu funkčnosti musí opatření též naplňovat tři základní účely (pilíře), a to účel preventivní, detekční a reakční.

Materiální hledisko spočívá v konkrétních poměrech PO. Je třeba vzít v potaz veškeré informace a skutečnosti, které o PO máme a položit si otázku, která opatření můžeme pro naplnění „...veškerého úsilí...“ po PO spravedlivě požadovat a která už ne. Jako příklad se nabízí na jedné straně velká nadnárodní PO podnikající v silně regulované oblasti a na druhé straně malá rodinná PO podnikající v nijak zvlášť rizikové oblasti. Bude logické, že po každé z těchto PO budeme vyžadovat jinou míru, komplexnost a propracovanost opatření. Každá

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 9. 2014, sp. zn. 4 As 123/2014 a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 4. 2017, sp. zn. 57 A 36/2016.

⁷⁵ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Methodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 13, bod 11.

⁷⁶ Tamtéž... s. 12, bod 7.

⁷⁷ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 1. 2019, sp. zn. 7 T 11/2015.

z těchto PO si také bude moci dovolit vynaložit rozdílné finanční prostředky na firemní systémy, služby *Compliance officer* či například využít služeb profesionálů u whistleblowingových⁷⁸ systémů pro oznamování podezřelých aktivit ve formě etických linek a online platform.

Časové hledisko znamená, že požadované „...veškeré úsilí...“ musí být vynaloženo ještě před tím, než dojde ke spáchání trestného činu. Ovšem je důležité podotknout, že následná reakce na incident může být považována za polehčující okolnost⁷⁹ nebo vést k možnosti užití některého z odklonů v trestním řízení.⁸⁰ Zároveň je zde vhodné krátce zmínit důležitou novinku, kterou přinesla novela ze dne 7. srpna 2020, která byla ve Sbírce zákonů vyhlášena novelou zákona č. 40/2009 Sb., pod číslem 333/2020 Sb., jež nabyla účinnosti 1. října 2020. Jedná se o nové ustanovení § 22a TOPO, které zavedlo institut podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu držení a chovu zvířat, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a zákazu přijímání dotací a subvencí. Toto ustanovení uvádí, že pokud PO doloží soubor opatření zajišťujících soulad s dodržováním právních norem, soubor opatření, které předcházejí a zamezují páchání trestné činnosti, a též nápravných opatření, které mají zamezit opětovnému spáchání trestného činu nebo obdobných činů, za které byla PO odsouzena, může být upuštěno od výkonu zbytku jejího trestu. Soud zároveň stanoví zkušební dobu, jejíž délka je mezi jedním rokem a desíti lety, není možné ji ovšem stanovit na dobu kratší, než je zbytek trestu. Tudíž i aktivní přístup a přijetí opatření PO potom, co k trestné činnosti došlo, může mít pro PO pozitivní důsledky.

Personální hledisko souvisí s okruhem osob, které se mohou dopustit spáchání trestného činu, který byl spáchán v zájmu PO či v rámci její činnosti. Velmi zajímavý rozsudek nám v této oblasti přinesl Krajský soud v Praze,⁸¹ který jasně konstatoval, že pokud se na trestné činnosti v rámci PO podílí osoba ve vedoucím postavení (např. jednatel PO), tak ve většině případů k vyvinění nedojde. Tyto osoby se totiž samy většinou podílejí na přijímání opatření, které mají trestné činnosti předcházet. Měly by být tudíž jako první v souladu s těmito

⁷⁸ Oznámení nemorálního, neetického či protiprávního jednání na pracovišti nebo v rámci obchodního vztahu. Pochází z anglického whistleblowing neboli to blow a whistle, což můžeme volně přeložit jako pomyslné zapískání na píšťalku. Velmi často se používá ve spojení s rozhodčím, který takto upozorňuje na neetické jednání hráčů na hřišti. Podrobněji KAFKA, Tomáš, KUBÍNOVÁ, Tereza. In: SCHENKOVÁ, Kateřina, LASÁK, Jan a kol. Compliance v podnikové praxi. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 51 – 63.

⁷⁹ Konkrétně § 41 písm. m) TZ.

⁸⁰ Konkrétně přichází v úvahu podmíněné zastavení trestního stíhání upravené v § 307 a 308 TRŘ nebo podmíněné odložení podání návrhu na potrestání upravené v § 179g a 179h TRŘ.

⁸¹ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. ledna 2020, č. j. 4 T 42/2016.

opatřeními a sami by měli udávat tzv. „*tone from the top*.“⁸² Vidrna a Dolanský k této problematice například uvádí, že v případě osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) – c) TOPO by se dalo hovořit až o jakési objektivní odpovědnosti.⁸³ Jedinou výjimku by mohl dle tohoto rozhodnutí představovat exces statutárního orgánu.⁸⁴ Na dokreslení je nutné zmínit i případ, kdy se jediný společník, který je zároveň jednatelem PO dopustí trestného činu, jež je PO přičten, a namítá, že PO vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat. Ani v tomto případě nebude dle judikatury vyvinění možné.⁸⁵ Není samozřejmě nutné zmiňovat, že u PO založených pouze za účelem páchaní trestné činnosti, nemůže a ani nebude o možnosti vyvinění uvažováno.

Potentní hledisko vyžaduje, aby byla brána v potaz veškerá kritéria a charakteristiky PO, kdy v návaznosti na ně jim musí odpovídat i přijatá opatření. Takto by mělo dojít k minimalizaci rizika spáchání trestného činu. Jednoduše řečeno, opatření musí být PO tzv. „šitá na míru“. Kritéria, která budou připadat nejčastěji v úvahu, jsou forma PO a její struktura a její činnost.

Posledním hlediskem je hledisko procesní, které k tzv. projití „testem veškerého úsilí“ vyžaduje, aby docházelo k neustálému zlepšování a udržování přijatých opatření PO. Je třeba, aby tato opatření byla živá a ne pouze „na papíře“. Musí docházet k pravidelným školením zaměstnanců a managementu a vyřizování stížností a podnětů vzešlých z oznamovacích kanálů. PO musí takováto opatření vymáhat po svých členech a zaměstnancích, kdy musí být jasně stanoveno, že pokud dojde k porušení opatření, tak budou vůči provinilcům učiněny ze strany PO náležité kroky směřující k prošetření provinění a vyvození náležitých důsledků.

⁸² Volně přeloženo jako tón nahoře. Jedná se o běžně užívaný termín v oblasti auditu, používá se k definování vedení PO a vedení představenstva a jejich závazků jednat čestně a eticky. Tón nahoře udává kulturní prostředí PO a firemní hodnoty.

⁸³ VIDRNA, Jan, DOLANSKÝ, Pavel. In: VIDRNA, Jan, DOLANSKÝ, Pavel. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 37.

⁸⁴ Shodně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019 a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 1. 2020, č. j. 4 T 42/2016.

⁸⁵ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 3 To 554/2017.

4 Compliance a Compliance programy

Pojem compliance není v českém právu normativně vymezen a aktuálně pro něj neexistuje žádná zákonná ani obecná definice v českém jazyce. Budu-li mluvit o compliance, tak vycházím z jeho obecné definice v *Cambridge Dictionary*: “...the act of obeying an order, rule, or request.”⁸⁶ Pojem compliance můžeme tedy přeložit jako bytí a jednání subjektů v souladu s pravidly, požadavky a normami. Compliance můžeme dělit na obecnou část, tzv. neregulatoční compliance, kam spadá trestněprávní compliance, soutěžní compliance, compliance v oblasti pracovního práva, ochrany osobních údajů, korporátní a koncernové compliance. Do zvláštní části compliance, tzv. regulatorního compliance, můžeme zařadit compliance v oblasti kapitálového trhu, farmacie, bankovníctví, energetiky a dalších specializovaných oblastí. V této práci se věnuji pouze oblasti trestněprávního compliance.

4.1 Teoretické vymezení Compliance programu

Obdobně jako compliance, ani pojem CP není v českém právu nijak normován. Inspirační definici CP nám uvádí například Metodika, která vykládá pojem CP jako: „...pokročilý systém zajišťující dodržování závazných právních norem, regulatorních požadavků, odvětvových standardů, smluvních a dalších dobrovolně přijatých povinností včetně etických, uplatňovaných v souvislosti s výkonem činnosti právnické osoby.”⁸⁷ Na definici CP se můžeme podívat i do zahraničí, kde je jako častý příklad definice CP uváděn *Guidelines Manual of the US Sentencing Commission*,⁸⁸ který v §8B2.1. vymezuje CP takto: “Compliance and ethics program means a program designed to prevent and detect criminal conduct.”⁸⁹

Můžeme tedy shrnout, že CP představuje základ řádného výkonu compliance, kdy jeho hlavním smyslem a účelem je zabezpečení řádného a souladného výkonu podnikatelské činnosti PO s právními předpisy a etickými normami.

⁸⁶ CAMBRIDGE DICTIONARY. *Meaning of compliance in English* [online]. dictionary.cambridge.org, - [cit. 14. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/compliance>>.

⁸⁷ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 22, bod. 1.

⁸⁸ U.S. SENTENCING COMMISSION. *U.S. Sentencing Commission Guidelines Manual* [online]. guidelines.usc.gov, 2018 [cit. 11. února 2021]. Dostupné na: <<https://guidelines.usc.gov/gl/%C2%A78B2.1>>.

⁸⁹ Volně přeloženo jako: „Compliance a etickým programem se rozumí program určený k prevenci a odhalování trestného jednání.“

4.2 Zdroje východisek obsahu Compliance programu

U neregulativního compliance není obsah ani podoba CP stanovena. Vystává tedy otázka, z jakých zdrojů při vytváření CP vycházet. Nabízí se nám hned několik norem a metodických návodů, u kterých je možné se inspirovat.

Na prvním místě bych uvedl již zmiňovanou Metodiku, která nám může sloužit jako prvotní přiblížení problematiky compliance a CP. Jako další zdroj je vhodné si uvést mezinárodní normy ISO, konkrétně ISO 19600:2014 *Compliance management - Guidelines* (dále jen „ISO1“) a ISO 37001:2016 *Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use* (dále jen „ISO2“) a jako poslední zdroje uvedu příklady *corporate governance*⁹⁰ *guidelines*⁹¹ a zahraničních norem.

4.2.1 Metodika Nejvyššího státního zastupitelství

V této kapitole se budu zabývat Metodikou⁹² jako jedním ze zdrojů východisek obsahu CP a činnosti compliance. Konkrétně se podíváme na náležitosti, nástroje a pilíře CP, které Metodika uvádí. Na začátek musím uvést, že dle mého názoru nelze na základě Metodiky samotné zpracovat a úspěšně zavést kompletní CP. Metodika však slouží jako jedno z prvních obecných vodítek, na které bychom měli zaměřit svou pozornost, pokud o zavádění a tvorbě CP uvažujeme. Metodika se konkrétně zabývá CP, jejich charakteristikou, fungováním, jednotlivými nástroji CP a hlavně vyhodnocením CP, kde rozebírá jejich jednotlivé pilíře.

Středobodem Metodiky je hrubé znázornění toho, jak by mohl CP vypadat a uvedení nejdůležitějších principů, na kterých by měl stát. Formální stránka CP představuje systém opatření a tzv. „*policy*“.⁹³ Nejvhodnější pro PO při nutnosti prokázat „...veškeré úsilí...“ bude, pokud se jedná o písemnou formu takovýchto opatření, nejlepší možností je inkorporace opatření do písemné formy vnitřních předpisů, které jsou v rámci PO závazné.

⁹⁰ Corporate governance je systém pravidel, postupů a procesů, kterými je činnost PO řízena a kontrolována. Jedná se tedy o správu a řízení PO s vyvažováním zájmů mnoha zúčastněných stran, jako jsou například akcionáři, vedoucí pracovníci vyššího managementu, zákazníci, dodavatelé, veřejnost a orgány veřejné moci. Jelikož správa a řízení PO také poskytuje rámec pro dosažení cílů, zahrnuje prakticky každou sféru řízení, od akčních plánů a interních kontrol až po měření výkonu a informační povinnost PO.

⁹¹ Pokyny nebo vodítka.

⁹² NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 22 - 30.

⁹³ Zásady nebo politiky.

Formální stránka ovšem není vše a nejdůležitější bude prokázání fungování CP po jeho materiální stránce. Velmi často se totiž stává, že PO zavede CP a udržuje jej pouze formálně, tzv. „na papíře“. U takovýchto CP není prokazatelná žádná reálná funkčnost, a tudíž není ani vyvinění možné. Tuto skutečnost potvrzuje i usnesení Vrchního soudu v Praze, které vyzdvihuje materiální stránku funkčnosti CP nad pouhou stránku formální.⁹⁴ Usnesení se vyjadřuje k formální stránce CP, kdy pouhé zavedení etického kodexu či předpisů upravujících etická pravidla chování v rámci PO a potvrzení zaměstnanců o seznámení se s nimi, samo o sobě nepostačuje k naplnění „...veškerého úsilí...“. K tomu je třeba důsledné seznámení zaměstnanců s takovými předpisy, ať už formou školení či ve formě online e-learning testů. U takovýchto školících akcí je též velmi důležité vést si záznamy o tom, kdo se školení zúčastnil, zdali splnil či nesplnil závěrečný test a podobně. Tyto dokumenty mohou představovat užitečné důkazy ve prospěch PO.

Metodika vymezuje tři základní pilíře,⁹⁵ na kterých CP stojí. Jedná se o pilíř prevence, kterým se rozumí opatření sloužící k předcházení a minimalizaci rizika porušení compliance pravidel, pilíř detekce slouží k detekování a odhalování případů porušení compliance pravidel a pilíř reakce, který má sloužit k náležité reakci PO na porušení compliance pravidel. Každý z těchto pilířů má své specifické nástroje, jak svého cíle dosáhnout.

Nástroje pilíře prevence jsou nejdůležitější formou ochrany před trestnou činností v rámci PO, a proto by tak měly být pojímány. Mezi nejobecnější nástroje prevence patří například etické normy a zásady chování. Takovéto normy se pravidelně vyskytují ve formě *Code of conduct*,⁹⁶ jak psaného, tak nepsaného. Forma se může odvíjet například od velikosti PO, kdy v PO, ve které dochází k častému přijímání a propouštění lidí bude vhodnější mít etická pravidla zaznamenána písemně. Oproti tomu například u malé rodinné PO, kde panuje stabilní etická kultura, není třeba tyto normy materializovat do formy interních předpisů. Obdobně uvádí i Chromý s Růžičkou, kteří říkají, že není třeba mít zavedený *Code of conduct*, pokud samotná firemní kultura je v PO tak silná, že sama vytváří: „... prostředí pro právně konformní chování osob podílejících se na její činnosti...“.⁹⁷ I tak mám za to, že je vhodné mít vždy

⁹⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6To 7/2017.

⁹⁵ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 25 – 30.

⁹⁶ Kodex chování, či etický kodex. Kodex chování je soubor pravidel nastiňujících normy, pravidla, odpovědnost a správné postupy jednotlivých subjektů v rámci PO či PO samotné.

⁹⁷ CHROMÝ, Jakub, RŮŽIČKA, Miroslav. K mantinelům vyvinění trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 1, s. 21 – 25.

alespoň nějakou písemnou formu etické normy vytvořenou, obzvláště kvůli možné potřebě důkazní v trestním řízení.⁹⁸ *Code of conduct* má být závazný pro všechny osoby uvedené v § 8 odst. 1 TOPO, jejichž jednání může být PO dle § 8 odst. 1 a 2 TOPO přičítáno. PO by měla vyžadovat, aby se tyto osoby s *Code of conduct* seznámily a seznámení ztvdili.

Metodika uvádí další tři nástroje prevence. Jedná se o školení, komunikaci a hloubkovou prověrku obchodních partnerů a zaměstnanců. Školení slouží k upevňování povědomí a orientaci zaměstnanců PO v nejednoznačných právních, ekonomických a etických oblastech a situacích. Opět podotýkám, že oblasti, které je nutné školením pokrýt by měly vyplývat z rizikové analýzy. Dalším nástrojem je komunikace mezi vedením a zbytkem zaměstnanců a členů PO. Je nutné, aby opatření zavedená v PO dodržovali všichni, od nejvýše postavených po ty nejnižší. V mé práci jsem již zmínil termín „*tone from the top*“, setkáváme se i ovšem s tzv. „*tone from the bottom*“, který představuje zapojení níže postavených zaměstnanců skrze různá oddělení do naplňování opatření. Posledním nástrojem, který uvedu, je hloubková prověrka, která se může ubírat dvěma směry, a to buď vůči zaměstnancům, tzv. *pre-employment screening*⁹⁹ nebo vůči obchodním partnerům, tzv. *due diligence*.¹⁰⁰ U zaměstnanců se většinou jedná o ověření základních osobních údajů, minulosti těchto osob s ohledem na oblasti, které by mohly být pro PO kritické, jako například oblast drogové závislosti, dosaženého vzdělání a pravosti tvrzených skutečností uchazečem o zaměstnání při pracovním pohovoru. Tyto procesy musí být samozřejmě prováděny v souladu s pravidly ohledně sběru a zpracování osobních údajů, které upravuje Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (dále jen „**GDPR**“). U obchodních partnerů je *due diligence* mnohem složitější a zdouhavější. Nejčastěji se postupuje pomocí prověrek, směřujících na oblasti skutečných majitelů PO, praní špinavých peněz, financování terorismu, vztahy s politicky exponovanými osobami a podobně. Pokud má PO vytvořený svůj *Code of conduct*, tak je vhodné budoucího obchodního partnera s ním seznámit a vymínit si jeho bezpodmínečné dodržování.

Po nástrojích prevence se musíme podívat na nástroje pilíře detekce, které slouží managementu PO a jejím členům statutárních orgánů ke včasnému zjištění, že pravidla

⁹⁸ Obdobně NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 12, s. 34 - 41.

⁹⁹ Proces, který probíhá před založením pracovního poměru mezi zaměstnavatelem a uchazečem o zaměstnání, spočívající v prověře chování, zázemí a pozadí uchazeče ze strany zaměstnavatele v rámci právních norem.

¹⁰⁰ Předběžná právní, ekonomická a finanční prověrka potenciální smluvní strany.

compliance byla porušena. Nejvhodnějšími nástroji jsou whistleblowingové systémy či etické linky, sloužící k přímému oznámení protiprávního jednání či podezření. Dalšími nástroji jsou interní šetření a monitoring činnosti. Interní šetření nastává nejčastěji na základě podezření či již učiněného oznámení. Jedná se o interní proces v rámci PO, kterým se management snaží přijít na to, zdali došlo k porušení compliance pravidel, opět probíhající v rozsahu právních předpisů upravujících pracovněprávní poměr, ochranu soukromí a ochranu osobních údajů. Interní šetření nemá nahrazovat trestní řízení a ani nemůže, už jen z důvodu nedostatku pravomoci, která je vlastní orgánům činným v trestním řízení. Metodika uvádí, že: „... musí být zřejmé, kdo nese odpovědnost za prošetření podezření a jakým způsobem se tato interní šetření mají provádět a komu jsou výsledky těchto šetření sdělovány.“¹⁰¹ Ideální postup bude, pokud tyto parametry budou zaneseny do interního předpisu, který bude interní šetření upravovat. Pokud dojde k potřebě provést interní šetření, může být pro většinu PO jednodušší využít outsourcing a převést tuto činnost na specializovanou agenturu. Jako poslední zmíním monitoring činností, který může spočívat například v pravidelné kontrole PO pomocí interních a externích auditů. Tyto audity musí být vykonávány nezávislým auditorem, jinak by zde mohlo hrozit riziko střetu zájmů zejména v rámci managementu PO. Účinným nástrojem monitoringu jsou také informační systémy, upozorňující na neobvyklé chování zaměstnanců PO, fluktuaci finančních zdrojů nebo prováděné platby.

Jako poslední Metodika uvádí nástroje pilíře reakce, kdy reakcí má na mysli: „...připravenost a schopnost právnické osoby adekvátně reagovat na porušení compliance pravidel.“¹⁰² PO by se měla jasně ohradit vůči jakékoliv protiprávní činnosti svých zaměstnanců a managementu samotného a měla by zavést jasná pravidla pro vyvozování důsledků z protiprávní činnosti těchto osob, a to bez výjimky. Reakce může mít podobu pracovněprávních důsledků, od snížení mzdy až po okamžité zrušení pracovního poměru a občanskoprávních důsledků, nejčastěji ve formě vymáhání škody. Nejprísnejší formou však zůstává ohlášení trestné činnosti orgánům činným v trestním řízení. Dle mého názoru by PO měla zavést alespoň jeden ze způsobů reakce na protiprávní jednání, jinak tím velmi snižuje efektivitu CP a také svou šanci na vyvinění, zároveň musí absolutně dojít k vykonání reakčního opatření vůči provinilci ze strany PO.

¹⁰¹ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 29, bod 27.

¹⁰² Tamtéž... s. 29, bod 29.

Na závěr bych rád uvedl, že dle mého názoru je nejvhodnější, aby PO měla zřízený speciální útvar zastřešující všechny tři pilíře a zavedené nástroje. Tento útvar by měl mít dostatečnou nezávislost, jak na managementu PO, tak na auditorech a dostatečné finanční a personální zdroje k výkonu činnosti compliance. Taktéž by měl mít informační povinnost vůči managementu v oblasti compliance, CP a jejich porušení či podezření z non-compliance chování a exekuční pravomoc v oblasti reakčních prostředků vůči provinilcům. Takovýto útvar se v praxi již existuje a nejčastěji se nazývá *Compliance officer* (podrobněji kapitola 5.2).

4.2.2 Mezinárodní normy

Nejznámějšími mezinárodními normami na poli compliance a CP jsou normy ISO1 a ISO2. ISO1 nespécifikuje požadavky, ale poskytuje pokyny k CP a doporučeným postupům. Návody a pokyny v této normě jsou psány obecně, tím jsou schopné adaptace na různé formy PO podnikajících či vyvíjejících činnost v různých odvětvích businessu. CP, který na základě postupů v této normě bude nastavován, může být sloučen dohromady s již existujícím systémem nebo může stát sám o sobě.

ISO1 nám dává poměrně obecný seznam oblastí, kterým bychom měli při zavádění CP věnovat pozornost. Na prvním místě je kontext PO, kdy je nutné porozumět PO a jejímu pozadí, potřebnému rozsahu CP, compliance povinnostem PO, jejich identifikování, údržby a na závěr identifikaci, analýzu a evaluaci možných rizik pro PO. Druhou oblastí je *leadership*¹⁰³ PO, kdy je nutné nastavit zapojení managementu PO a určit jeho závazky vůči výkonu compliance. Dále je nutné určit compliance *policy* na obecné úrovni, což znamená určení rozsahu CP, odpovědnosti jednotlivých osob za jim určené funkce a oblasti, odpovědnosti zaměstnanců PO, nastavení reakčního systému a dalších procesů. Následuje oblast plánování, kde je nutné si vymezit compliance cíle PO, jak jich dosáhnout a compliance rizika, a jak se jim vyhnout.

Po plánování nastupuje oblast podpory, která se zaměřuje zejména na zdroje nutné pro vytvoření, udržování a aktualizaci CP. V první řadě se jedná o školení a zvyšování odbornosti zaměstnanců, rozvíjení povědomí o compliance *policy* a kultuře, roli compliance a CP v rámci PO a jejich přínos a následky non-compliance chování. V druhé řadě se jedná o rozvoj komunikace, jak interní tak externí. Další oblastí je provoz, který se rozpadá do provozního plánování a kontroly, vytváření kontrol a kontrolních procesů. Pokud dochází k využívání outsourcingu procesů, tak je nutné zajistit i jejich kontrolu. Předposlední oblastí je hodnocení výkonu, které se dá dělit na monitoring, měření výkonu, analýzu a následné vyhodnocení. Je

¹⁰³ Vůdčovství či vedení.

také důležité mít upravené uchovávání těchto záznamů, audit a posuzování činnosti managementu. Poslední oblastí je zdokonalování, které směřuje k vypořádání se s neshodami, non-compliance a určením nápravných opatření spolu s postupným zlepšováním CP.

ISO1 stále nebyla přijata do soustavy českých norem a tento standard není určen k certifikaci, jedná se spíše o doporučení, vycházející z metody vedení PDCA,¹⁰⁴ kterou značně rozpracovává do funkčního systému. I tak ale slouží jako velmi účinná a užívaná pomůcka pro nastavení kvalitního CP.

Mezinárodní norma ISO2 je oproti ISO1 již k certifikaci určena a obsahuje požadavky a návod pro PO, k vytvoření systému, který slouží při boji s korupcí v rámci PO. Hlavním cílem je prevence, detekce a reakce na korupci v rámci managementu. ISO1 i ISO2 si jsou v obecných základech podobné, ovšem ISO2 je konkrétnější a rozsáhlejší. Konkrétně se ISO2 zaměřuje na oblasti jako *anti-bribery management system*,¹⁰⁵ *bribery risk assessment*,¹⁰⁶ *anti-bribery policy*, *due diligence*, *financial controls*,¹⁰⁷ *non-financial controls*, *anti-bribery commitments*,¹⁰⁸ *gifts*, *hospitality and similar benefits*,¹⁰⁹ *raising concerns and internal audit*.¹¹⁰ Všechny tyto oblasti jsou dle mého názoru velmi důležité a ideální přístup PO by měl být takový, že všechny tyto oblasti do svého CP zahrne, a to ideálně ve formě interního předpisu, ve kterém shrne podstatu opatření, práv, povinností a procesů s ním spojené. Dalším rozdílem oproti ISO1 je ten, že ISO1 je formulována jak doporučení, čemuž odpovídá i jazyková stránka, kdy je používáno sloveso *should*,¹¹¹ oproti tomu ISO2 je formulována příkazujícím způsobem pomocí slovesa *shall*,¹¹² což z pohledu certifikace ani jinak nelze.

4.2.3 Guidelines a zahraniční zákony

Jako jednu z nejdůležitějších zahraničních *guidelines* považují metodiku amerických státních zástupců,¹¹³ která upravuje doporučení při vyhodnocování CP PO americkými státními

¹⁰⁴ PDCA – *Plan, do, check, act*. Volně přeloženo jako plánuj, proved', zkontroluj a jednej.

¹⁰⁵ Protikorupční management systém.

¹⁰⁶ Posouzení rizika úplatkářství.

¹⁰⁷ Finanční kontroly.

¹⁰⁸ Protikorupční závazky.

¹⁰⁹ Dary, pohostinnost a obdobné benefity.

¹¹⁰ Oznamování rizik/obav a vnitřní audit.

¹¹¹ Volně přeloženo jako „by měl“.

¹¹² Volně přeloženo jako „musí“.

¹¹³ U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE CRIMINAL DIVISION. *Evaluation of Corporate Compliance Programs (Updated June 2020)* [online]. justice.gov, červen 2020 [cit. 6. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.justice.gov/criminal-fraud/page/file/937501/download>>.

zástupci na federální úrovni.¹¹⁴ Hlavní důraz je obdobně jako v Metodice kladen na účinnost CP a individuální posouzení případu s ohledem na charakteristiku PO. Při vyhodnocování CP je americkým státním zástupcům doporučeno řídit se třemi základními otázkami. První otázka se zaměřuje na správné sestavení CP, kdy zjišťuje, které oblasti CP jsou upraveny. Konkrétně sleduje *Risk Assessment, Policies and Procedures, Training and Communications*,¹¹⁵ *Confidential Reporting Structure and Investigation Process*,¹¹⁶ *Third Party Management, Mergers and Acquisitions*.¹¹⁷ Druhá otázka se zaměřuje na to, zda je CP PO veden a uplatňován v dobré víře. To znamená, zdali není jeho jediným smyslem sloužit k pouhému namítnutí vyvinění. Státní zástupci se mají soustředit například na to, jaké zázemí je poskytováno osobě či oddělení vykonávající činnost compliance v rámci PO. Vyjma tohoto bodu jsou zmíněny například i *Commitment by Senior and Middle Management, Autonomy and Resources, Incentives and Disciplinary Measures*.¹¹⁸ Třetí otázka se zabývá komplexní funkčností CP v praxi, kdy by se státní zástupci měli zaměřit na oblasti jako *Continuous Improvement, Periodic Testing, and Review, Investigation of Misconduct, Analysis and Remediation of Any Underlying Misconduct*.¹¹⁹

Druhým vhodným americkým dokumentem ve formě metodiky pro nastavení, údržbu a revizi CP jsou výše zmíněné (kapitola 4.1) *Guidelines Manual of the US Sentencing Commission*.

Mezi zahraniční normy můžeme zařadit britský *Bribery Act 2010*,¹²⁰ který je považován za nejprísnejší protikorupční zákon na světě. Zákon se vztahuje na jakoukoliv PO, která vykonává podnikatelskou činnost ve Velké Británii, a postihuje ji za korupční činnost, spáchanou kdekoliv na světě.¹²¹ K tomuto zákonu jsou dostupné *Guidelines Bribery Act 2010*,¹²² které mají za úkol pomoci PO všech velikostí a odvětví porozumět postupům, které

¹¹⁴ SZABÓ, Juraj, CHROMÝ, Jakub. Vyhodnocování compliance programů po aktualizaci metodiky amerických státních zástupců v červnu 2020, *Státní zastupitelství*, 2020, č. 2, s. 15 - 18.

¹¹⁵ Tréninky a komunikace.

¹¹⁶ Struktura důvěrného hlášení a proces vyšetřování.

¹¹⁷ Správa třetích stran, fúze a akvizice.

¹¹⁸ Závazek vrcholného a středního managementu, autonomie a zdroje, pobídky a disciplinární opatření.

¹¹⁹ Neustálé zlepšování, periodické testování a kontroly, vyšetřování pochybení, analýza a náprava veškerých zásadních pochybení.

¹²⁰ The Bribery act 2010 (Spojené království Velké Británie a Severního Irsku).

¹²¹ Podrobněji MEČL, Stanislav, LOGESOVÁ, Jitka. In: SCHENKOVÁ, LASÁK: *Compliance v podnikové...*, s. 94.

¹²² MINISTRY OF JUSTICE. *The Bribery act 2010, Guidance about procedures which relevant commercial organisations can put into place to prevent persons associated with them from bribing (section 9 of the Bribery Act 2010)* [online]. assets.publishing.service.gov.uk, 11. února 2012 [cit. 19. únor 2021]. Dostupné na: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/832011/bribery-act-2010-guidance.pdf>.

mohou být přijaty za cílem zabránění spáchání korupčních trestných činů. *Guidelines* dále specifikují 6 základních principů, které by měla PO v boji proti korupci sledovat. Jedná se o *Proportionate procedures*,¹²³ *Top-level commitment*, *Risk Assessment*, *Due diligence*, *Communication (including training)* a *Monitoring and review*.¹²⁴ Je vhodné uvést, že samotné *Guidelines* tyto principy nepovažují za normativní, už jen z pohledu jedinečnosti každé PO a naopak požadují flexibilní přizpůsobení opatření PO vůči korupčnímu jednání. Jako další musím zmínit Kodex správy a řízení společností ČR 2018, který se zaměřuje na oblast *corporate governance*, jehož cílem je: „...přinést a pevně zakotvit standardy a osvědčené postupy v duchu transparentnosti, odpovědnosti a dlouhodobé perspektivy.“¹²⁵ Kodex se předně zaměřuje na veřejně obchodovatelné společnosti, kdy upravuje oblasti jako práva akcionářů, valnou hromadu, volené orgány, konflikt zájmů, dozorčí radu a další, ty se ke Kodexu přihlašují na základě principu „dodržuj nebo vysvětli“. Kodex sám nevyklučuje využití pravidel v něm uvedených na malé a střední podniky, u kterých je možné se ke Kodexu přihlásit na základě principu „promysli a dodržuj“.¹²⁶ Nakonec je možné se inspirovat i v regulatorice, například v oblasti dohledu nad finančním trhem. Konkrétně jsou využitelné Obecné pokyny EBA k vnitřnímu systému správy a řízení (2017)¹²⁷ a Obecné pokyny orgánů EBA a ESMA k posuzování vhodnosti členů vedoucího orgánu a osob v klíčových funkcích (2017)¹²⁸ a mnoho dalších.

4.3 Obsah Compliance programu

V předchozích kapitolách jsme si přiblížili, co to CP je, nyní bych se rád podíval na to, co by CP měl obsahovat. Jako základní předpisy, které by dle mého názoru měla mít každá PO, s primárním cílem předcházet protiprávní činnosti, bych uvedl *Code of conduct*, *Compliance officer policy*, *Anti-bribery and corruption policy*, a *Information and personal data protection policy*.¹²⁹ Tyto předpisy považuji za úplný základ CP, kdy posléze na ně budou navazovat

¹²³ Přiměřené postupy.

¹²⁴ Monitorování a přezkum.

¹²⁵ CZECH INSTITUTE OF DIRECTORS, DELOITTE. *Kodex správy a řízení společností ČR 2018* [online]. mfcz.cz, září 2018 [cit. 18. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.mfcz.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2019/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-cr-201-34812>>. s. 15.

¹²⁶ Tamtéž podrobněji ... s. 17 – 18.

¹²⁷ EBA. *Obecné pokyny orgánu EBA k vnitřnímu systému správy a řízení (2017)*, EBA/GL/2017/11 [online]. eba.europa.eu, 21. březen 2018 [cit. 12. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/internal-governance/guidelines-oninternal-governance-revised-#>>.

¹²⁸ EBA, ESMA. *Obecné pokyny orgánů EBA a ESMA k posuzování vhodnosti členů vedoucího orgánu a osob v klíčových funkcích (2017)*, EBA/GL/2017/12 [online]. eba.europa.eu, 21. březen 2018 [cit. 12. února 2021]. Dostupné na: <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/galleries/legislativni_zakladna/obecne_pokyny_evropskych_organu_dohledu/eba_gl_2017_12_cs.pdf>.

¹²⁹ Politika ochrany informací a osobních údajů.

předpisy další, které již souvisejí více s druhem činnosti PO. Těmito jsou například *Fair competition policy*,¹³⁰ *Dawn raid policy*,¹³¹ *Environment and sustainability policy*¹³² a mnoho dalších.

Jako první se budu zabývat *Code of conduct*, který stojí v centru celého CP, jakožto nejobecnější předpis, vymezující základní etické, morální a právní závazky, předsevzetí a cíle PO. V *Code of conduct* by měla být zmíněna jeho závaznost pro všechny zaměstnance a management PO a její cíle. Taktéž je vhodné zmínit následky nedodržování hodnot PO. Jádrem celého dokumentu je rozvoj *human capital*,¹³³ kdy je nutné, aby PO deklarovala etické a legální závazky, jako například rovné zacházení, zákaz diskriminace, rovné odměňování, bezpečnost na pracovišti a profesní růst zaměstnanců. PO by také měla stanovit obecné zásady, kterými se řídí a které vyžaduje. Takovými zásadami mohou být poctivost, právní a sociální odpovědnost, udržitelnost, kvalita a vztah PO vůči klientům, obchodním partnerům a orgánům veřejné moci. Vyjma závaznosti *Code of conduct* pro zaměstnance a management PO je dle mého názoru taktéž vhodné, aby PO s tímto svým etickým kodexem seznámila a nejlépe i zavázala své smluvní partnery. *Code of conduct* je obvykle založen na zákonech zakazujících např. úplatkářství, podvodné jednání, korupci, praní peněz a financování terorismu. V některých zemích však tato legislativa buď chybí, nebo existuje obecná tolerance k takovému trestnímu jednání. Protože *anti-money laundering*¹³⁴ zákony mají často extraterritoriální dosah, mohly by PO se sídlem v jurisdikcích se silnou regulací a dohledem nést odpovědnost za trestné jednání svých obchodních partnerů v zahraničí. Nejúčinnějším prostředkem, je smluvní závazek mezi PO a obchodní partnery k dodržování pravidel a zásad uvedených v *Code of conduct*. V dnešní době je určitě pozitivem se zaměřit i na oblast udržitelnosti, ochrany životního prostředí a společenské odpovědnosti. Je zde možné zmínit i whistleblowingový systém PO (pokud je zřízen) a zásady dle kterých bude PO k oznámení přistupovat, vyšetřovat je a zveřejňovat výsledky. Na závěr je vhodné se již v tomto předpise obecně vymežit vůči korupčnímu jednání a střetu zájmů různých skupin v rámci PO, kterému bude následně věnován předpis samostatný.

¹³⁰ Politika spravedlivé hospodářské soutěže.

¹³¹ Politika místního šetření.

¹³² Politika v oblasti životního prostředí a udržitelnosti.

¹³³ Lidský kapitál.

¹³⁴ Zákony upravující praní špinavých peněz a financování terorismu, v České republice se jedná například o zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů.

Vzhledem k tomu, že whistleblowingový systém nebo jinou oznamovací či etickou linku má okolo 77 % českých PO,¹³⁵ přijde mi vhodné krátce tuto problematiku zmínit. Jako u všech opatření, tak i u whistleblowingového systému je nutné kontrolovat jeho účinnost a využívání zaměstnanci. Tento systém však klade na PO další požadavky a kritéria, které je nutné mít na paměti, jedná se zejména o srozumění zaměstnanců PO s tím, že jejich oznámení bude anonymní, nedojde k následnému zásahu vůči nim ze strany PO, garanci zabývání se oznámením ze strany PO, zveřejňování výsledků šetření a neuplatňování žádných odvetných¹³⁶ nebo následných¹³⁷ opatření vůči oznamovatelům.

České PO tak jdou kupředu připravovanému zákonu o ochraně oznamovatelů, který je reakcí na Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019P/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie (dále jen „**Směrnice WB**“). Tato směrnice musí být transponována do českého právního řádu do 17. prosince 2021. Tak se má stát připravovaným zákonem o ochraně oznamovatelů, který se ke dni vzniku této práce stále nachází v legislativním procesu. Návrh transpozičního zákona byl v době psaní této práce projednán a schválen vládou České republiky a bude v nejbližší době projednáván Poslaneckou sněmovnou,¹³⁸ tudíž pro účely této práce z něj nebudu vyvozovat jakékoliv závěry.

I tak lze trend zavádění whistleblowingových programů hodnotit jako krok správným směrem. Stále se totiž dle průzkumů¹³⁹ jedná o jeden z neúčinnějších prostředků odhalování interních podvodů a korupce.¹⁴⁰

Pokud spojíme zjištění z těchto dvou průzkumů, tak dojdeme k závěru, že české PO si jsou rizik korupce a podvodného jednání dobře vědomy. Obzvláště pokud vezmeme v potaz

¹³⁵ COMPLIANCE ACADEMY S.R.O. *Compliance 360° (Czech National Survey 2019)* [online]. complianceacademy.cz, 2019 [cit. 9. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.complianceacademy.cz/compliance-360/>>. s. 45.

¹³⁶ Čl. 3 bod 12) Směrnice WB.

¹³⁷ Čl. 3 bod 13) Směrnice WB.

¹³⁸ REDAKCE. Vláda schválila návrh zákona o ochraně oznamovatelů. *Právní rozhledy*, 2021, č. 4, s. I - II.

¹³⁹ ASSOCIATION OF CERTIFIED FRAUD EXAMINERS, INC. *Report to the Nations, 2020 Global study on occupational fraud nad abuse* [online]. acfe.com, 2020 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na: <<https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf>>. s. 4 – 5.

¹⁴⁰ Studie uvádí, že těchto 2,504 případů mělo na svědomí ztráty ve výši 3,6 miliard dolarů, kdy nejčastějším případem protiprávního jednání byla korupce. PO, které měly pro své zaměstnance zprostředkovány školení a tréninky v oblasti *fraud awareness training*, měly větší šanci, že zaměstnanci samotní na protiprávní jednání upozorní management PO. Konkrétně 37 % zaměstnanců podalo oznámení v PO bez zavedení takového tréninku a až 56 % zaměstnanců podalo oznámení v rámci PO se zavedeným tréninkem. Skrze oznámení protiprávního jednání se podařilo přijít na 43 % všech analyzovaných případů, kdy polovina z těchto oznámení přišla právě ze strany zaměstnanců. Telefonní linka a email byly whistleblowery každý použity v 33 % případů.

statistické údaje NSZ za rok 2019,¹⁴¹ které poukazují na rok od roku vyšší počet zahájených trestních stíhání PO, které velmi často vedou k podání obžaloby.¹⁴² Whistleblowingový systém tak může být velkým pomocníkem v oblasti předcházení trestné činnosti v rámci preventivních opatření zavedených PO, a tím pádem i užitečnou součástí CP.

Druhým nedílným předpisem v rámci CP by dle mého názoru měl být *Compliance officer policy*. *Compliance officer* je osoba vykonávající činnost v oblasti compliance a prevence korupce, úplatkářství a praní peněz v rámci PO. Zároveň by měl vykonávat náležitou podporu zaměstnancům a managementu PO v souvislosti s činností compliance, detekční činnost ve spojitosti s detekčním pilířem v rámci PO a reakční činnost vůči zaměstnancům, kteří se dopustili protiprávního či neetického jednání. Tyto práva a povinnosti by měly být přesně vymezeny v samostatném předpise v rámci CP. Konkrétně je třeba upravit odpovědnost *Compliance officer* za výkon compliance v PO, nezávislost a postavení v rámci zaměstnanecké struktury PO. Následuje přesné vymezení oblastí činnosti *Compliance officer*, může se jednat o monitoring legislativních změn, dohled nad dodržování předpisů PO, vyřizování oznámení skrze wistleblowingový systém či etickou linku, rozvoj jednotlivých předpisů CP a další. Pokud dojde k vymezení jednotlivých oblastí činnosti, tak je třeba podrobně definovat, co se takovou činností skutečně myslí. Opět se vracíme k funkčnosti CP, nesmí docházet k tomu, že daná pravidla budou sice sepsána, ovšem reálně budou bez možnosti aplikace a náležitých nástrojů reakce.

Třetím, předposledním základním předpisem je *Anti-bribery and corruption policy*, který poskytuje základní porozumění oblasti úplatkářství, podvodného jednání a korupce, příkladů toho, co lze považovat za úplatek ve smyslu § 334 odst. 1 TZ a také by se měl zabývat problematikou poskytování a přijímání darů a pohostinnosti od obchodních partnerů, potenciálních klientů či veřejných orgánů. V první řadě musí být jasně stanoveno, že se takovýto předpis vztahuje na celou PO, její zaměstnance a management, spolu s uvedením odpovědnosti subjektů za porušení povinností stanovených tímto předpisem. Základní zásady ve vztahu k úplatkářství a podvodnému jednání by měly již být uvedeny v *Code of conduct*, je ovšem vhodné tyto zásady znovu připomenout i zde.

¹⁴¹ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 č. 4 NZN 501/2020* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. června 2020 [cit. 7. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Tabulkova-cast-I-9-6-2020.pdf>>.

¹⁴² V roce 2015 až 2019 bylo zahájeno trestní stíhání proti 1,362 PO, v roce 2015 proti 224 PO, v roce 2016 proti 239 PO, v roce 2017 proti 242 PO, v roce 2018 proti 291 PO a v roce 2019 proti 366 PO. Obžaloba byla podána vůči 1,201 PO.

Následuje uvedení příkladů úplatků, vyjádření explicitního zákazu zaměstnanců a managementu PO nabízet, poskytovat, slibovat či přijímat úplatky nebo slib úplatku a navádět nebo umožňovat poskytnutí úplatku. V návaznosti na to je nutné uvést, jak bude postupováno v případě porušení těchto zákazů a jaké jsou následky takového jednání. Předpis by se měl taktéž vyjádřit k poskytování charitativních, sponzorských a politických příspěvků. Oblast darů a pohostinností by měla uvádět finanční škálu přijatelných darů, úpravu transparentnosti, přiměřenosti a registrace přijímání darů. Registrace darů se uskutečňuje záznamem v seznamu darů PO, který vede odpovědná osoba, nejčastěji *Compliance officer*.

Jako poslední základní předpis, který by měl každý CP dle mého názoru obsahovat je *Information protection policy*. Cílem a účelem tohoto předpisu je zajistit bezpečnost, důvěrnost a dostupnost citlivých informací a obchodních tajemství PO, zajistit fyzickou i technologickou bezpečnost informací na zařízeních zaměstnanců a managementu. Předpis by měl udávat příklady citlivých informací a obchodního tajemství, spolu se základními principy ochrany těchto informací. Bezpečnost a ochrana těchto informací by měla být vymezena na základě principů *need-to-know*¹⁴³ a *need-to-share*.¹⁴⁴ Zároveň je možné uplatnění principů CIA triády.¹⁴⁵ Informace by měly být roztrženy do kategorického systému, řádně popsány a rozlišeny jedna od druhé. Systém spočívá v míře důvěrnosti informace, kdy tajné informace jako například know-how a obchodní tajemství podléhají nejvyšší míře ochrany, oproti tomu veřejné informace, jako například příspěvky na sociálních sítích či jiné marketingové materiály budou požívat ochrany nejmenší. Součástí systému je vždy skartační a archivační řád a vymezení různých druhů úložišť. Dále můžeme zmínit základní požadavky při práci s citlivými údaji, jako například *clean desk policy*,¹⁴⁶ bezpečnost informací při cestách, kopírování, tisk a posílání emailů. Na závěr by se v předpisu měl objevit postup hlášení bezpečnostních incidentů v případě ztráty, krádeže či zneužití informací managementu nebo skrze *Compliance officer*.

Předpisy by zároveň měly být volně přístupné každému, kdo by se s nimi potřeboval seznámit, například v kanceláři *Compliance officer* (pokud je zřízen) nebo volně na webových stránkách. Každý předpis by měl obsahovat ustanovení o závaznosti pro osoby, kterým je určen,

¹⁴³ Princip nezbytné znalosti informací, u kterých je dána tzv. „potřeba znát“ z pohledu ochrany citlivých informací.

¹⁴⁴ Princip nezbytného sdílení informací, u kterých je dána „potřeba sdílet“ z pohledu spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, regulátory či úřady.

¹⁴⁵ Důvěrnost, integrita a dostupnost (*Confidentiality, integrity, availability*), známé také jako triáda CIA, je model navržený jako vodítko pro zásady informační bezpečnosti v PO.

¹⁴⁶ Jedná se o tzv. „politiku čistého stolu“, která se vztahuje a zavazuje zaměstnance PO. Politika směřuje k předcházení zneužití citlivých informací PO tím, že na konci každého pracovního dne musí mít všichni zaměstnanci tzv. čistý stůl.

datum účinnosti, schválení, poslední novelizace předpisu a jméno osoby, která jej schválila. Vhodné je též přímo v předpisu uvést kontaktní údaje na *Compliance officer* či jinou osobu, která se výkonem činnosti compliance v PO zabývá pro případ pochybností či nejasností týkajících se předpisu. Posledním obecným znakem je uvedení povinnosti pravidelného školení či e-learning testu týkajícího se důležitých oblastí compliance, zejména korupce, střet zájmů a whistleblowing.

Nakonec je vhodné zmínit novinku, která se objevila s novelou TZ a TŘ,¹⁴⁷ spočívající mimo jiné v novelizaci ustanovení upravujících institut dohody o vině a trestu. Hlavní změna spočívá v tom, že novelou byla v § 175a odst. 8 TŘ zrušena slova „...o zvlášť závažném zločinu a v řízení...“. Nyní je tak možné sjednat dohodu o vině a trestu i v případě řízení o zvlášť závažném trestném činu. Mimo jiné byla do TŘ novelou vložena ustanovení § 206a až 206d TŘ, kde § 206b TŘ specifikuje postup před soudem ohledně uzavírání dohody o vině a trestu, konkrétně poučovací povinnost soudu, pokud má za to, že je sjednání dohody o vině a trestu vhodné. Soud zjišťuje stanoviska stran a v případě souhlasu státního zástupce a obviněného přerušuje hlavní líčení, popřípadě jej odročí. Došlo také k zavedení institutu prohlášení viny a nakonec k rozšíření možnosti prohlášení určitých skutečností za nesporné.¹⁴⁸

Díky této novele je tedy pravděpodobné, že bude docházet k častějšímu sjednávání dohod o vině a trestu.¹⁴⁹ Ač byla novela celkově zaměřena na ukládání peněžitých trestů a trestnou činnost FO,¹⁵⁰ můžu konstatovat, že novelizované ustanovení dohody o vině a trestu najde velmi snadně své využití i u PO. Ze statistik NSZ vyplývá, že u PO bylo v roce 2019 podáno pouze 8 návrhů na schválení dohody o vině a trestu, s tím že schváleny byly 4 a v roce 2020 bylo návrhů podáno 24 a schváleno 10.¹⁵¹ Pokud tedy nastane v budoucnu navýšení sjednávání dohod o vině a trestu, bylo by vhodné, aby na tento trend reagovaly i PO v rámci

¹⁴⁷ Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁴⁸ Podrobněji ŠČERBA, Filip. Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 4, s. 187.

¹⁴⁹ ČTK. *V loňském roce přibylo v Česku kauz, které skončily dohodou* [online]. advokatnidenik.cz, 21. ledna 2021 [cit. 17. února 2021]. Dostupné na: <<https://advokatnidenik.cz/2021/01/21/v-lonskem-roce-v-cesku-pribylo-kauz-kttere-skoncily-dohodou/>>. a také KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. *Bulletin advokacie*, 2020, č. 11, s. 17 - 19.

¹⁵⁰ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 453/0, VIII. volební období, 2017 – současnost, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony* [online]. psp.cz, 3. duben 2019 [cit. 27. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=453&CT1=0>>. s. 11 – 16.

¹⁵¹ NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 č. 4 NZN 501/2020* [online]. verejnazaloba.cz, 9. června 2020 [cit. 7. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Tabulkova-cast-I-9-6-2020.pdf>>.

svých CP. Takováto reakce může spočívat například ve vytvoření samostatného předpisu popisujícího postupy, které má PO následovat, pokud nebude možné vyvinění na základě aplikace § 8 odst. 5 TOPO. Druhou možností je vymezení základních principů, zásad a postupů směřujících ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení a sjednání dohody o vině a trestu v rámci *Code of conduct* či jiného předpisu. Jedná se však o novinku, která si svou cestu do CP nejspíš ještě nenašla, může proto být zajímavé pozorovat, zdali se tak v blízké budoucnosti stane, nebo je tato má predikce milná.

5 Funkčnost a účinnost Compliance programu

V této kapitole bych rád rozvedl, jak konkrétně by měl CP fungovat, jak vypadá základní schéma takového programu a co musí splňovat, abychom jej mohli považovat za dostatečně účinný.

5.1 Funkční schéma Compliance programu

Norma ISO1 nám dává ukázkou toho, jak by mohlo vypadat základní schéma CP. Toto schéma funkčnosti CP následně přebírá Metodika a snaží se nám jej co nejvíce přiblížit. Konkrétně se jedná o schéma základní struktury CP a vymezení fází vývoje CP, na základě metody PDCA.¹⁵²

První fází v tomto schématu je fáze nastavení CP. Nastavení by mělo být provedeno po důkladné rizikové analýze, při níž dojde k identifikaci interních a externích faktorů, které by mohly mít vliv na činnost PO a na PO samotnou. Zároveň musí být identifikovány požadavky, záměry a případné úmysly zainteresovaných stran, například smluvních partnerů nebo věřitelů. Z této identifikace možných rizik je třeba, aby PO usoudila, které oblasti je nutné upravit vnitřním předpisem. Pro každou jednotlivou oblast podnikatelské činnosti jsou podstatná jiná rizika a jiné oblasti úpravy. Například v oblasti stavebnictví se bude jednat o *policy* přijímání a poskytování darů, komunikace s konkurencí, právní úprava oblasti veřejných zakázek, a podobně.

Po splnění těchto prvních kroků dojde k vytvoření CP. Spolu s tímto postupem by též mělo dojít k nastavení compliance kultury v PO. Tím se má na mysli nastavení firemní kultury, která by měla odpovídat základním etickým zásadám, vycházející z *Code of conduct*. Jakmile jsou splněny tyto základy a první verze CP je vytvořena, přicházíme do druhé fáze a to je fáze zlepšování CP. V této fázi dochází k neustálému monitoringu rizik a identifikaci compliance povinností. Dochází zde k rozdělení na čtyři kroky, jimiž jsou vytvoření, implementace, vyhodnocení a udržování CP.

V okamžiku, kdy je identifikováno nové riziko nebo povinnost pro PO, dochází k prvnímu kroku této fáze a to je krok vytvoření. V rámci tohoto kroku musí management či

¹⁵² NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 24 – 27, ve spojení s International standard ISO 19600:2014 Compliance management systems – Guidelines.

osoba pověřená výkonem funkce compliance dospět k vizualizaci compliance rizik a způsobů dosažení cílů compliance povinností, neboli musí zjištěné riziko vymezit a nalézt způsob, jak na něj reagovat. Následuje krok implementace, kdy analýza problému a vizualizace bude na zjištěné riziko vztáhnuta. Dalším krokem je krok vyhodnocení, kdy dochází k opětovné analýze rizika po zavedení reaktivního opatření a naší činnosti. Je nutné vyhodnotit, zda byly naše kroky správné, dostatečné a zdali je třeba ještě nějakou oblast upravit. Zároveň musí dojít k vyhodnocení, jestli naše kroky vedly k zamezení non-compliance chování. Posledním krokem, který nám uzavírá náš pomyslný kruh, je udržování CP. CP udržujeme tak, aby se riziko a non-compliance chování, které se vyskytlo, již neopakovalo. Zároveň znovu monitorujeme compliance rizika a compliance povinnosti, která mohou nastat. Tento kruh se neustále opakuje.

5.2 Compliance officer a jeho úloha

Členové statutárního orgánu jsou povinni zákonnou péčí řádného hospodáře¹⁵³ a jsou odpovědní za to, že PO funguje v souladu s právními předpisy. Jedná se o závazek výkonu funkce s nezbytnou loajalitou, potřebnými znalostmi a pečlivostí, kdy členové statutárního orgánu nemusí být odborníky na všechny oblasti, dotýkající se chodu PO, musí však mít jistou manažerskou odbornost. Člen statutárního orgánu, který takovouto péči poruší, je povinen vydat PO prospěch, který v souvislosti s takovým svým jednáním získal. Není-li vydání prospěchu možné, nahradí jej povinná osoba PO v penězích.¹⁵⁴

Nejen management nebo členové statutárního orgánu však mohou následky trestné činnosti v rámci PO utrpět. Dopady takového jednání pronásledují a postihují celou PO, která automaticky ztrácí věrohodnost na trhu, u zákazníků a obchodních partnerů. Nenávratně také bývá poškozena její pověst, dobré jméno a značka.¹⁵⁵ V krajních případech může být PO uložen i trest zrušení PO,¹⁵⁶ kdy výkonem trestu zaniká celá PO a následky trestného činu tak dopadají i na její zaměstnance. Statutární orgán má tak jedinečnou možnost pověřit agendou compliance v rámci PO specializovanou osobu nebo využít outsourcing a pověřit výkonem těchto oblastí osobu mimo PO. Může se jednat jak o PO, tak FO, která stojí buď mimo nebo uvnitř PO,

¹⁵³ Ustanovení § 159 OZ.

¹⁵⁴ Ustanovení § 51 až 53 ZOK.

¹⁵⁵ V nedávné době se hodí zmínit například kauzu Wirecard, kde oznámení samostatného whistleblowera vedlo k odhalení rozsáhlých finančních podvodů. Na základě proběhnuvšího down raidu na centrálu PO skončilo management Wirecard ve vazbě a PO téměř zbankrotovala. Podrobněji NAGY, Alexander, MIHÓČIK, Tomáš. *Deloitte Fraud Insights, Forenzní zpravodaj* [online]. deloitte.com, duben 2020 [cit. 20. února 2021]. Dostupné na:

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sk/Documents/Forensic/FRAUD_INSIGHTS_Vydanie_4_2020.pdf>.

¹⁵⁶ Konkrétně § 15 odst. 1 písm. a) TOPO.

poptávající tyto služby. V menších PO se můžeme setkat s jednou či více FO, které se oblasti compliance věnují, ve větších a středních PO jsou k tomuto účelu většinou vyčleněna celá oddělení.

Příkladem těchto odborníků jsou například *Compliance officer* nebo *GDPR officer*.¹⁵⁷ *Compliance officer* i *GDPR officer* mohou být jak interními zaměstnanci PO, tak externisty pomocí outsourcingu. Služby *GDPR officer* jsou využívány zejména k zajištění souladu činností PO s předpisy a nařízeními upravujícími shromažďování a zpracování osobních údajů. Služby *Compliance officer* slouží k zajištění dodržování vnějších regulačních a právních požadavků PO, a také zajištění souladu jednání PO se svými interními zásadami a předpisy. *GDPR officer* tedy můžeme považovat za specializaci *Compliance officer*. Postavení *Compliance officer* není v obecné rovině stanoveno žádnými pevnými pravidly. Konkrétní náležitosti a funkční zařazení se objevují až v konkrétních regulovaných sektorech, jako je například bankovníctví nebo pojišťovnictví. Obecně však mimo regulatoriku nemáme stanovena pro funkci a zařazení *Compliance officer* žádná striktní pravidla.

Tato osoba nebo orgán by měli mít PO svěřené nástroje, informace a prostředky k řádnému výkonu compliance. Ač je možné, aby byla funkce *Compliance officer* pouze poradní či informační, tak vzhledem k rozebíranému vyvinění PO bude dle mého názoru vždy vhodnější, pokud bude mít útvar zabývající se compliance vždy v čele *Compliance officer*, nadaného výkonnými oprávněními, alespoň v pracovněprávní oblasti.¹⁵⁸ Obzvláště v oblasti postihu a řešení provinění v rámci PO.

Další důležitou vlastností *Compliance officer* musí být jeho nezávislost. Není možné, aby funkci *Compliance officer* zastávala osoba či oddělení poskytující služby analýzy rizik nebo interního auditu. Tyto funkce od sebe musí být striktně odděleny z důvodu možného střetu zájmů. Ve prospěch zavedení funkce *Compliance officer* se nabízí argument, že účelná, řádně zavedená a nezávislá funkce *Compliance officer*, může velmi výrazně zvýšit šanci PO na předejití protiprávnímu jednání, a v případě trestního stíhání může takovýto fakt svědčit o řádné a vyspělé compliance kultuře PO, což povede i k větší šanci na vyvinění.

Tím že dojde k pověření třetí osoby touto specializovanou agendou, však ještě neznamená, že se statutární orgán kompletně zbavuje odpovědnosti a povinnosti řádného hospodáře v oblasti převzatou *Compliance officer*. Naopak statutární orgán stále nese

¹⁵⁷ DĚDIČ, Jan. In: ŠÁMAL: *Trestní odpovědnost právnických...*, s. 158.

¹⁵⁸ LASÁK, Jan, SZABÓ, Juraj, ANDREISOVÁ, Lucie In: SCHENKOVÁ, LASÁK: *Compliance v podnikové...*, s. 69 - 71.

odpovědnost za výběr takové osoby, aneb *culpa in eligendo*, jako i odpovědnost za kontrolu této osoby, neboli *culpa in inspeciendo*.¹⁵⁹ Spolu s odpovědností za výběr a kontrolu činnosti *Compliance officer* nemůžu dojít k naprosté rezignaci statutárního orgánu na výkon compliance. Ač je převážná míra výkonu compliance v rámci PO delegována na *Compliance officer*, musí statutární orgán neustále vynakládat náležitou péči v situacích, kdy se objeví tzv. *red flags*.¹⁶⁰ Ideálně by tedy měla být zavedena přímá komunikační linka mezi *Compliance officer* a statutárním orgánem. Zároveň by zde měl existovat oznamovací systém, vedoucí přímo ke statutárnímu orgánu, tak aby se statutární orgán o možných problémech dozvěděl zároveň s *Compliance officer*.¹⁶¹ Pokud statutární orgán vybere v souladu s péčí řádného hospodáře *Compliance officer*, tak může na jím podávané informace spoléhat a řídit se jimi. Tak se může dít do okamžiku, než se objeví objektivní informace o tom, že činnost *Compliance officer* není účelná, vykonávaná v souladu s účelem, za jakým byla funkce *Compliance officer* zřízena nebo *Compliance officer* nemá reálné prostředky, aby svou funkci náležitě vykonával. Pokud se statutární orgán bude i po takovýchto zjištěních nadále spoléhat na činnost a informace *Compliance officer*, tak již v souladu s péčí řádného hospodáře nejedná.

5.3 Vyhodnocení Compliance programu

Na závěr této kapitoly se budu zabývat tím, jak v případě, že dojde k trestnímu řízení, bude vyhodnocován CP, který má PO zaveden. Nejdůležitějšími zdroji pro vyhodnocení CP v této oblasti je judikatura (podrobněji kapitola 3.2) a Metodika, která nám dává nahlédnout na oblasti a náležitosti CP, kterými se bude státní zástupce při vyhodnocování CP dívat.¹⁶²

Metodika hned na začátku uvádí, že není možné použít jednotný vzorec na posouzení vynaložení veškerého úsilí PO, neboť každá PO je jiná, každá má jiné potřeby, rizika, strukturu a vykonává rozdílnou činnost. Proto se vyhodnocení zakládá na individuálním posouzení každého jednotlivého případu. Přesto však Metodika doporučuje státním zástupcům využít postup k posouzení CP, skládající se ze tří kroků.

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

¹⁶⁰ Volně přeloženo jako červené vlajčky, jedná se o podezřelý nestandardní postup.

¹⁶¹ Podrobněji LASÁK, Jan, SZABÓ, Juraj, ANDREISOVÁ, Lucie In: SCHENKOVÁ, LASÁK: *Compliance v podnikové...*, s. 72.

¹⁶² NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. veřejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Methodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>. s. 31 – 39.

První krok se zaměřuje na posouzení opatření PO, kdy toto posouzení se má přímo vztahovat ke konkrétnímu trestnému činu, který byl spáchán. Státní zástupce se bude v prvé řadě dívat na to, zda bylo spáchání daného trestného činu předvídatelné, kdy by měl zhodnotit míru předvídatelnosti a vynaložení náležité péče a prostředků PO k tomu, aby spáchání trestného činu předešla. Státní zástupce bude tedy v tomto kroku posuzovat, zdali byly zavedeny náležité nástroje v rámci pilíře prevenčního, detekčního a reakčního.

Druhý krok se zaměřuje na obecný přístup PO k řízení compliance rizik. Státní zástupce se tak v tomto kroku bude zaměřovat na reálnou funkčnost CP a chod PO jako celku. Typicky se zaměří na to, zda má compliance oddělení, útvar či osoba zabezpečující tuto činnost dostatečné finanční a personální zázemí k výkonu své činnosti, jaká je funkčnost etické linky nebo whistleblowingového systému, přístup managementu ke compliance, seznámení zaměstnanců s vnitřními předpisy a činností compliance, nefunkčnost reakčního systému, spočívající v nevyvozování odpovědnosti pachatelů protiprávního jednání, formálnost auditu a interního vyšetřování a další. Jedná se tedy o vytvoření obrazu ohledně celkového přístupu PO ke compliance a compliance rizikům. Pozitivním zjištěním však je, že 75 % českých PO považuje compliance za něco, co je správné dělat. Pouze 1/3 bere compliance jako nezbytnost.¹⁶³

Třetím a posledním krokem je vyhodnocení přístupu PO k plnění svých ostatních závazků. Jedná se o nejobecnější krok, v rámci kterého státní zástupce posuzuje jaké je pozadí činnosti PO. Hodnotí se zejména řádné plnění daňové a odvodové povinnosti, výsledky kontrol úřadů či regulátorů a další povinnosti.

Vyjma těchto tří kroků, by měl státní zástupce přihlídnout i k certifikacím a osvědčením PO, pokud jsou pro daný případ relevantní. Bude se jednat zejména o certifikaci dle ISO2. PO mají možnost získat tento certifikát, pokud naplňují požadavky mezinárodních standardů a metodik veřejných institucí. Certifikát má sloužit k prokázání základních etických standardů PO, stejně jako řádné činnosti compliance a řízení rizik. I zde se však státní zástupce musí dívat na jednotlivé PO samostatně, neboť nebude v silách každé PO takovéto certifikace dosáhnout, už jen z finančních důvodů. Proto pokud PO certifikována je, mělo by to jít převážně v její prospěch, pokud certifikována není, tak by za to neměla být trestána či znevýhodněna.¹⁶⁴

¹⁶³ COMPLIANCE ACADEMY S.R.O. *Compliance 360° (Czech National Survey 2019)* [online]. complianceacademy.cz, 2019 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.complianceacademy.cz/compliance-360/>>. s. 9.

¹⁶⁴ Dalším příkladem certifikace je například Etická Firma, podrobněji na COMPLIANCE ACADEMY S.R.O. *Etická firma* [online]. complianceacademy.cz, - [cit. 20. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.complianceacademy.cz/eticka-firma/>>.

Ač se tyto veškeré požadavky a povinnosti zdají být značně rozsáhlé a náročné, jak na čas, tak na finance, z logiky věci je vždy vhodnější trestné činnosti předejít, než se následně zabývat jejími dopady na PO.¹⁶⁵ Můžeme tedy shrnout, že pokud dojde k zavedení CP v rámci PO, který vychází ze zásad a doporučení vnitrostátních i mezinárodních norem a metodik (4.2), v PO existuje etická firemní kultura, je přítomná angažovanost managementu ve formě *tone from the top* (3.2), CP je funkční (5.1) a obsahuje veškeré vyjmenované pilíře a nástroje těchto pilířů (4.2.1), které jsou hodnoceny a zkoumány státními zástupci a soudem, tak je zde značná pravděpodobnost, že v případě trestního řízení a možnosti aplikace § 8 odst. 5 TOPO může k vyvinění dojít.

Výše zmíněné je však stále velmi strohé shrnutí veškerých náležitostí, které PO a zejména její CP musí splňovat, aby bylo možné uvažovat o vyvinění. V realitě se vyjma těchto otázek bude státní zástupce zaměřovat i na celkové poměry PO a pachatele trestného činu, náležitou reakci managementu na trestný čin, funkčnost preventivních, detekčních a reakčních opatření CP, spolupráci PO při vyšetřování trestného činu a mnoho dalších faktorů, které byly v této práci zmíněny, kterými se ovšem z důvodu omezeného rozsahu této práce nemohu dopodrobna zabývat. Každá PO je jiná, a to platí i o způsobu provedení a okolnostech každého trestného činu, proto nelze vymezit jednoznačný *check list* oblastí, na které by se měla PO obecně zaměřit. Posouzení rizik, kapacit a funkčnosti jednotlivých opatření leží na bedrech každé PO samostatně.

¹⁶⁵ O statistické pravděpodobnosti, že se nastalý problém spojený s pochybením v rámci PO či s trestnou činností v rámci PO vyskytne, pojednávají i výsledky průzkumu, kdy ze 104 respondentů jich 51 odpovědělo, že se staly obětí neetického jednání ze strany vlastního zaměstnance. Tudiž téměř polovina tuzemských PO se dle statistik setkala s neetickým jednáním ve vlastních řadách. Průzkum se dále podrobněji soustředí na to, o jaké konkrétní neetické jednání zaměstnance se jednalo. Na prvním místě se vyskytuje zpronevěra, kterou potvrdilo 25 respondentů (52 %), následuje zneužití či krádež dat s 17 odpověďmi (35 %), zneužití informačního systému s 12 odpověďmi (25 %), přijetí úplatku s 9 odpověďmi (18 %), zneužití obchodního tajemství s 9 odpověďmi (18 %), poskytnutí úplatku s jednou odpovědí (2 %) a 9 odpovědí (18 %) spadá do nespecifikované kategorie jiné. Vyplývá tak z COMPLIANCE ACADEMY S.R.O. *Compliance 360° (Czech National Survey 2019)* [online]. complianceacademy.cz, 2019 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.complianceacademy.cz/compliance-360/>>. s. 39.

6 Závěr

Ustanovení § 8 odst. 5 TOPO vyvolává i po několika letech otázky a diskuzi a pravděpodobně je ještě značnou dobu vyvolávat bude. Děje se tak zejména z důvodů nekoncepčnosti tohoto ustanovení, ať již v oblasti jisté nadbytečnosti a překryvu s § 8 odst. 2 TOPO nebo nesourodosti s konstrukcí přičitatelnosti. Dalším problémem je dle mého názoru nesprávně užitá terminologie zákona a neurčitost některých pojmů z pohledu zásady *nullum crimen sine lege certa*. Tyto problémy jsou velkou kaňkou na jinak velmi zajímavém ustanovení, které má značný potenciál ovlivnit trestněprávní compliance kulturu PO v České republice a obzvláště podnítit rozvoj neregulativního compliance, které s ním bezpochyby úzce souvisí. Proto doufám, že *de lege ferenda* budou alespoň některé z uvedených koncepčních či výkladových problémů zákonodárcem vyřešeny, neboť nejenže si trestní odpovědnost PO zaslouží jasnější a přesnější úpravu, ona ji jakožto poslední instance vyžaduje.

Pokud bych měl shrnout stav českého compliance, tak mohu s jistotou říct, že PO neberou trestnou činnost na lehkou váhu a velmi zdařile se soustředí na její prevenci. Je možné také sledovat značný posun v obecném povědomí o problematice compliance a CP ve spojení s vyviněním a trestní odpovědností PO, kdy před přijetím Novely TOPO bylo compliance zmiňováno pouze v odborných kruzích a v souvislosti s regulačními požadavky. Oproti tomu se nyní nacházíme v situaci, kdy bylo na téma compliance a CP napsáno značné množství odborných publikací, článků a NSZ vydalo již třetí vydání Metodiky, která je rok od roku zdařilejší, ucelenější a podrobnější.

Judikatura a odborná literatura zároveň pokročila k výkladu neurčitého pojmu „...veškeré úsilí...“, kdy závěry lze shrnout tak, pokud má PO dosáhnout vyvinění na základě aplikace § 8 odst. 5 TOPO, musí mít zaveden funkční a účinný CP, stojící na principech prevence, detekce a reakce na protiprávní jednání v rámci PO, který je upraven dle jejich konkrétních potřeb a rizik, souvisejících s její činností. Pro účely vyvinění bude také záležet na osobě pachatele, reakci PO na jeho jednání a poměry a okolnosti PO jako celku.

Taktéž je vhodné shrnout nejdůležitější zásady a pilíře, na kterých stojí úspěšná a zdravá firemní kultura a CP. Jedná se zejména o dlouhodobou, aktivní a konzistentní angažovanost managementu PO, s cílem dodržovat zákonné normy a etické zásady PO, která směřuje k vytvoření a neustálému zdokonalování opatření (CP), která zaprvé působí jako prevence protiprávního jednání, zadruhé slouží jako záchytná síť detekující takováto jednání, pokud k nim dojde a zatřetí je nástrojem, pomocí kterého management na detekovaná jednání reaguje.

Tato opatření musí být založena na předchozí analýze rizik, vycházející z potřeb, hrozeb a specifik podnikatelské či jiné činnosti PO, bez které nemůže být účinný CP nastaven. Nelze konkrétně stanovit náležitosti, které by PO dávaly defaultní návod, co konkrétně splnit či na kterou oblast se zaměřit, neboť přijatá opatření se budou lišit u každé jednotlivé PO.

Je velmi pravděpodobné, že se v této oblasti v budoucnosti dočkáme značného vývoje, neboť jde o oblast dynamickou, jež se konstantně rozvíjí, jak v českém právním prostředí, tak v právních rádech jiných států. Jako velmi zajímavé oblasti vývoje do budoucna vidím například diskuzi v oblasti dokazování ve smyslu přenesení důkazního břemena u vyvinění PO na stranu obhajoby, nebo vlivy sekundárního práva Evropské unie na úpravu CP a s nimi souvisejícího vyvinění, jak můžeme například nyní vnímat ve spojitosti se Směrnicí WB.

Věřím, že se mi v této práci podařilo objasnit základní okolnosti vyvinění, jak z pohledu teorie, tak praxe. Podrobnějšímu výzkumu jednotlivých institutů v práci zmíněných bych se rád věnoval v budoucím studiu i své kariéře. Taktéž věřím, že se mi podařilo podat základní přehled problematiky vyvinění a CP pro management PO v případě, kdy by o zavádění vlastního CP uvažovali a potřebné argumenty, proč by tak udělat měli.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Články, monografie, učebnice, komentáře

- 1) ČEP, David. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. *Právní rozhledy*, 2017, č. 10, s. 343 - 352.
- 2) ČEP, David. Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. k přičitatelnosti a otázkám souvisejícím). *Právní rozhledy*, 2016, č. 15-16, s. 531 - 540.
- 3) FENYK, Jaroslav a kol. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 272 s.
- 4) CHROMÝ, Jakub, RŮŽIČKA, Miroslav. K mantinelům vyvinění trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Státní zastupitelství*, 2017, č. 1, s. 21 – 25.
- 5) JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016, 976 s.
- 6) KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. *Bulletin advokacie*, 2020, č. 11, s. 17 - 19.
- 7) KOTLÁN, Pavel. Problémy spojené s trestní odpovědností právnických osob. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 2, s. 87 - 91.
- 8) MATES, Pavel, PÚRY, František. Zákaz nucení k sebeobviňování. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 3, s. 7 - 13.
- 9) NÁHLOVSKÁ, Lenka. Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance. *Bulletin advokacie*, 2019, č. 12, s. 34 - 41.
- 10) PELC, Vladimír. Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 11, s. 40 - 43.
- 11) PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 3352 s.
- 12) REDAKCE. Vláda schválila návrh zákona o ochraně oznamovatelů. *Právní rozhledy*, 2021, č. 4, s. I - II.
- 13) SCHENKOVÁ, Kateřina, LASÁK, Jan a kol. *Compliance v podnikové praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 460 s.

- 14) SZABÓ, Juraj, CHROMÝ, Jakub. Vyhodnocování compliance programů po aktualizaci metodiky amerických státních zástupců v červnu 2020, *Státní zastupitelství*, 2020, č. 2, s. 15 - 18.
- 15) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha C. H. Beck, 2018, 930 s.
- 16) ŠÁMAL, Pavel. Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. *Právní rozhledy*, 2017, č. 5, s. 169 - 179.
- 17) ŠÁMAL, Pavel. K trestněprávní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 11, s. 19 - 29.
- 18) ŠÁMAL, Pavel. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.. *Trestněprávní revue*, 2016, č. 11-12, s. 247 - 253.
- 19) ŠÁMAL, Pavel. Trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zák. č. 183/2016 Sb. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2018, č. 2, s. 9 – 35.
- 20) ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 3331 s.
- 21) ŠČERBA, Filip. Změny trestního zákoníku provedené novelou č. 333/2020 Sb. a jejich důsledky. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 4, s. 187.
- 22) ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1316 s.
- 23) VIDRNA, Jan, DOLANSKÝ, Pavel. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 213 s.

7.2 Internetové zdroje

- 1) CAMBRIDGE DICTIONARY. *Meaning of compliance in English* [online]. dictionary.cambridge.org, - [cit. 14. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/compliance>>.
- 2) COMPLIANCE ACADEMY S.R.O. *Etická firma* [online]. complianceacademy.cz, - [cit. 20. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.complianceacademy.cz/eticka-firma/>>.
- 3) CZECH INSTITUTE OF DIRECTORS, DELOITTE. *Kodex správy a řízení společností ČR 2018* [online]. mfcz.cz, září 2018 [cit. 18. únor 2021]. Dostupné na: <<https://www.mfcz.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2019/kodex-spravy-a-rizeni-spolecnosti-cr-201-34812>>.

- 4) ČTK. *V loňském roce přibylo v Česku kauz, které skončily dohodou* [online]. advokatnidenik.cz, 21. ledna 2021 [cit. 17. února 2021]. Dostupné na: <<https://advokatnidenik.cz/2021/01/21/v-lonskem-roce-v-cesku-pribylo-kauz-ktere-skoncily-dohodou/>>.
- 5) EBA, ESMA. *Obecné pokyny orgánů EBA a ESMA k posuzování vhodnosti členů vedoucího orgánu a osob v klíčových funkcích (2017), EBA/GL/2017/12* [online]. eba.europa.eu, 21. březen 2018 [cit. 12. února 2021]. Dostupné na: <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/legislativni_zakladna/obecne_pokyny_evropskych_organu_dohledu/eba_gl_2017_12_cs.pdf>.
- 6) EBA. *Obecné pokyny orgánu EBA k vnitřnímu systému správy a řízení (2017), EBA/GL/2017/11* [online]. eba.europa.eu, 21. březen 2018 [cit. 12. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/internal-governance/guidelines-oninternal-governance-revised-#>>.
- 7) KRACŮNOVÁ, Jaroslava, KOUSAL, František. *Možnosti vyvinění pomoci compliance programu* [online]. epravo.cz, 23. prosince 2020 [cit. 20. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-vyvineni-pomoci-compliance-programu-112311.html>>.
- 8) MINISTRY OF JUSTICE. *The Bribery act 2010, Guidance about procedures which relevant commercial organisations can put into place to prevent persons associated with them from bribing (section 9 of the Bribery Act 2010)* [online]. assets.publishing.service.gov.uk, 11. února 2012 [cit. 19. únor 2021]. Dostupné na: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/832011/bribery-act-2010-guidance.pdf>.
- 9) NAGY, Alexander, MIHÓČIK, Tomáš. *Deloitte Fraud Insights, Forezní zpravodaj* [online]. deloitte.com, duben 2020 [cit. 20. února 2021]. Dostupné na: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sk/Documents/Forensic/FRAUD_I_NSIGHTS_Vydanie_4_2020.pdf>.
- 10) NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 113/2020)* [online]. verejnazaloba.cz, 9. listopadu 2020 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/11/Metodika-NSZ-k-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO-2020.pdf>>.

- 11) NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 123/2016)* [online]. spcr.cz, 29. listopadu 2016 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <https://www.spcr.cz/images/Aplikace_8_odst_5_TOPO.pdf>.
- 12) NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Průvodce právní úpravou pro státní zástupce (1 SL 141/2017)* [online]. verejnazaloba.cz, 14. srpna 2018 [cit. 5. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Aktualizovan%C3%A1-metodika-NSZ-Aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-ZTOPO.-Pr%C5%AFvodce-novou-pr%C3%A1vn%C3%AD-%C3%BApravou-pro-st%C3%A1tn%C3%AD-z%C3%A1stupce.pdf>>.
- 13) POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 285/0, VI. volební období, 2010 – 2013, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. psp.cz, 31. březen 2011 [cit. 25. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=69428>>.
- 14) POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 304/0, VII. volební období, 2013 – 2017, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů* [online]. psp.cz, 3. září 2014 [cit. 23. únor 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=304&CT1=0>>.
- 15) POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 410/0, V. volební období, 2006 – 2010, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu trestního zákoníku* [online]. psp.cz, 25. únor 2008 [cit. 24. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>>.
- 16) POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 453/0, VIII. volební období, 2017 – současnost, jehož součástí je důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony* [online]. psp.cz, 3. duben 2019 [cit. 27. únor 2021]. Dostupné na: <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=453&CT1=0>>.
- 17) U.S. DEPARTMENT OF JUSTICE CRIMINAL DIVISION. *Evaluation of Corporate Compliance Programs (Updated June 2020)* [online]. justice.gov, červen 2020 [cit. 6. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://www.justice.gov/criminal-fraud/page/file/937501/download>>.

- 18) U.S. SENTENCING COMMISSION. *U. S. Sentencing Commission Guidelines Manual* [online]. guidelines.ussc.gov, 2018 [cit. 11. února 2021]. Dostupné na: <<https://guidelines.ussc.gov/gl/%C2%A78B2.1>>.

7.2.1 Statistické zdroje

- 19) ASSOCIATION OF CERTIFIED FRAUD EXAMINERS, INC. *Report to the Nations, 2020 Global study on occupational fraud nad abuse* [online]. acfe.com, 2020 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na: <<https://acfe-public.s3-us-west-2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf>>.
- 20) COMPLIANCE ACADEMY S.R.O. *Compliance 360° (Czech National Survey 2019)* [online]. complianceacademy.cz, 2019 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na: <<https://www.complianceacademy.cz/compliance-360/>>.
- 21) NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 č. 4 NZN 501/2020* [online]. verejnazaloba.cz, 9. června 2020 [cit. 7. ledna 2021]. Dostupné na: <<https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Tabulkova-cast-I-9-6-2020.pdf>>.

7.3 Tuzemské právní předpisy

- 1) Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- 2) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- 3) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- 4) Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- 5) Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů
- 6) Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů
- 8) Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- 9) Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

- 10) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 11) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 165/2020 Sb., účinném ke dni 1. října 2020
- 12) Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- 13) Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 114/2020 Sb., účinném ke dni 1. června 2020
- 14) Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 418/2011 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2012
- 15) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 16) Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů

7.3.1 Zahraníční normy a mezinárodní smlouvy

- 17) International standard ISO 19600:2014 Compliance management systems – Guidelines
- 18) International standard ISO 37001:2016 Anti-bribery managements systems – Ruquirements with guidance for use
- 19) Mezinárodní úmluva o korupci, vyhlášená sdělením MZV pod č. 70/2002 Sb. m. s.
- 20) Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu, vyhlášená sdělením MZV pod č. 18/2006 Sb. m. s.
- 21) The Bribery act 2010 (Spojené království Velké Británie a Severního Irska)
- 22) Úmluva o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích, vyhlášená sdělením MZV pod č. 25/2000 Sb. m. s.
- 23) Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi, vyhlášena sdělením MZV pod č. 33/2017 Sb. m. s.

7.3.2 Právní předpisy Evropské unie

- 24) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů). Úř. věst. L 119, 4. května 2016, s. 1 – 88.

- 25) Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie, PE/78/2019/REV/1. Úř. věst. L 305, 26. listopadu 2019, s. 17 – 56.

7.4 Judikatura

7.4.1 Ústavní soud ČR

- 1) Usnesení ÚS ze dne 25. 11. 1993, U 3/2 SbNU, sp. zn. II. ÚS 75/93

7.4.2 Nejvyšší soud

- 2) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019
3) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 5 Tdo 702/2019
4) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2019, sp. zn. 4 Tz 43/2018
5) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 7. 2019, sp. zn. 4 Tdo 726/2019
6) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2017, sp. zn. 6 Tdo 928/2017
7) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015
8) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 7 Tdo 746/2016
9) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016
10) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018, sp. zn. 3 Tdo 487/2018
11) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2016, sp. zn. 5 Tdo 784/2016
12) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019, sp. zn. 5 Tdo 55/2019
13) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 8 Tdo 924/2017
14) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016
15) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. 3 Tdo 329/2018
16) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 7 Tdo 1199/2015-23

7.4.3 Ostatní

- 17) Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 1. 2019, sp. zn. 7 T 11/2015
18) Rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1993, ve věci Funke proti Francii
19) Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 4. 2017, sp. zn. 57 A 36/2016
20) Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 31. 1. 2020, č. j. 4 T 42/2016
21) Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. 3 To 554/2017

- 22) Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 9. 2014, sp. zn. 4 As 123/2014
- 23) Rozsudek SDEU ze dne 18. 10. 1989, ve věci Orkem proti Komisi
- 24) Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 24. 5. 2018, sp. zn. 11 To 143/2018
- 25) Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017
- 26) Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 1. 2017, sp. zn. 4 To 45/2017

Abstrakt a klíčová slova

Název: Význam compliance programů z hlediska vyvinění právnických osob v trestním řízení.

Abstrakt: Práce pojednává o ustanovení § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (TOPO), které i po několika letech stále vyvolává otázky a diskuzi. Děje se tak z důvodu nekonceptnosti tohoto ustanovení, neurčitosti pojmů z pohledu zásady *nullum crimen sine lege certa*, ale především praktického uplatnění vyvinění právnických osob v případě, že je právnické osobě trestný čin přičten. Druhou oblastí, které je v práci věnována pozornost je problematika Compliance programů, ve spojitosti s vyviněním právnických osob na základě § 8 odst. 5 TOPO. Jak judikatura, tak odborná literatura poukazují na to, že právnické osoby mohou vyvinění dosáhnout, pokud budou mít zaveden funkční Compliance program, stojící na principech prevence, detekce a reakce na protiprávní jednání v rámci právnické osoby, který bude mít právnická osoba upraven dle svých konkrétních potřeb a rizik, souvisejících s její činností.

Klíčová slova: odpovědnost právnických osob – trestní právo – compliance program – vyvinění právnických osob - compliance

Abstract and key words

Title: The importance of compliance programs in terms of exculpation of legal entities in criminal proceeding.

Abstract: The thesis deals with the provisions of § 8 paragraph 5 of the Act on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them (TOPO), which even after several years still raises questions and discussion. This is due to the inconceivability of this provision, the uncertainty of the terms from the point of view of the principle *nullum crimen sine lege certa*, but above all the practical application of the exculpation of legal entities when a criminal offense is imputed to a legal entity. The second area that is paid attention to is the issue of Compliance programs, in connection with the exculpation of legal entities on the basis of § 8 paragraph 5 TOPO. Both case law and literature point out that legal entity can achieve exculpation if it has established functional Compliance program, based on the principles of prevention, detection and response to infringements within a legal entity, which the legal entity will have adjusted according to its specific needs and risks related to its activities.

Key words: liability of legal entities – criminal law – compliance program – exculpation of legal entities - compliance

Elektronická verze práce (CD)

